

چُپ وی اک زبان اے۔۔ پر ایہہ ہر بندہ نئیں پڑھ سکدا
چُپ دی کہانڑیں
(ہندکو افسانوی مجموعہ)
سید محمد ظفر علی شاہ
چُپ دی کہانڑیں
سید محمد ظفر علی شاہ
مصنف کی دیگر کتب
History Sadat
باغِ بتولؑ
زیر اہتمام: بزم مصنفین ہزارہ
Rs.500/-
ISBN 978-969-23665-0-5
ناشر: کتب خانہ تاریخ
دکان نمبر 213 دوسرے منزل بک مال اُردو بازار صدر کراچی

چُپ دی کھانڑیں

(ہندکو افسانوی مجموعہ)

سید محمد ظفر علی شاہ ترمذی

(سرپرست ہری پور بزمِ مصنفین ہزارہ)

MS (Electronics Engineering)

چُپ دی کہانڑیں

چُپ... جدوں لفظ بنڑ جُلنڑ،

تے لفظ... جدوں دل وچ بولنڑ،

اُسی ویلے جمدیاں نیں

چُپ دیاں کہانڑیاں

سید محمد ظفر علی شاہ

(ماسٹر آف سائنس الیکٹرانکس انجنیر نگ)

0332-6004926

ISBN 978-969-23665-0-5

نام کتاب	:	چُپ دی کہانڑیں
مصنف	:	سید محمد ظفر علی شاہ
ناشر	:	کتب خانہ تاریخ اردو بازار کراچی
کتابت	:	مصنف، سید محمد فاخر علی شاہ
اشتراک	:	بزم مصنفین ہزارہ
سرورق	:	سید محمد ظفر علی شاہ
حروف خوانی	:	ملک عظیم ناشاد اعوان، مصنف
اشاعت اول	:	اگست ۲۰۲۵
قیمت	:	۵۰۰
تعداد	:	۵۰۰
مطبع	:	کتب خانہ تاریخ اردو بازار کراچی

ملنے کا پتہ: سید فیض ٹریڈرز کوچی مارکیٹ ڈاکخانہ روڈ ہری پور یا

سید محمد ظفر علی شاہ واٹس ایپ نمبر-03326004926

انتساب

"چُپ دی کہانڑیں" منسوب کیتی جُلدی اے:

اوہناں خاموش دلّاں دے ناں، جنہاں دی چُپ بولدی اے،

تے خاص طور تے، اُس نازک جذباتی سنگت دے ناں،

جیڑی میری سوچاں دی سنگ رہی، میرے احساساں دی ہمراز،

تے میرے خواباں دی شریک۔

میری شریکِ حیات— اک ایسی مہربان ہمسفر،

جو ہر لفظ تو پہلیاں ۔میرے دلے دی کیفیت آں سمجھ وینڈی اے،

تے میری بغیر آکھیوں کہانڑیاں، اک نظر وچ پڑھ کیندی اے۔

اوہ، جس دی خاموش موجودگی، میریاں تحریراں دی زبان بنڑی،

تے ہر جذبے آں اک نواں مفہوم بخشدی رہی۔

ایہہ کتاب، اُس دی اس خاموش قربت آں سلام اے،

جیہڑی ہر صفحے تے میری چُپ نال وفا نبھاندی رہی۔

فہرست مضامین

چُپ دی کہانڑیں (ہندکو افسانوی مجموعہ)

مصنف سید محمد ظفر علی شاہ ترمذی

دیباچہ

بسم اللہ الرحمان الرحیم

شروع اس عظیم ذات پاک دے نائیں توں جیہڑا ہر شئی دا مالک تے قادر مطلق اے، جیہڑا دلّاں دے حال وی جانڑدے تے لکھے آن لکھے لفظاں نوں وی قبول کر دا اے۔ ربّ کریم توں دعا اے کہ ایہ قلم دی محنت اخلاص دی خوشبو نال قاری دے دل وچ اُترے، تے ساڈی بولی تے ثقافت آں ہمیشہ واسطہ بخشے۔ دعا اے کہ ایہ کتاب خلوص دی خشبو بنڑ کے قاری دے دلے وچ لہوے، تے ساڈی زبان تے ساڈی ثقافت آں رب ہمیشہ سلامت رکھے۔

زندگی وچ کئی لمحے ایجے ہوندے نیں جنہاں بندہ صرف محسوس کر سکدے، پر زبان بند رہ جُلدی اے۔ کئی واری چُپ وچ ای اوہ ساریاں گلّاں پلدیاں نیں، جیہڑیاں لفظاں وچ بیان نہ کر سکدے۔ "چُپ دی کہانڑیں" اوہناں لمحیاں دی خوشبو اے، جیہڑی میں دِلے نال لکھی اے، انہاں لوکاں دی اے جیہڑے میرے اُرار پار وسدے نیں، تے انہاں احساسات دی اے جیہڑے ہر ساہے نال انجو محسوس ہوندے نیں جیویں دلے دی ڈھڑ کنڑ۔

ایہہ کتاب صرف افسانیاں دا مجموعہ نئیں، بلکہ اے میرے اندرے دی اوہ وازاں نیں جیہڑیاں چُپ وچ بجدیاں رہیاں نیں۔ ہر افسانہ آپنڑی ہند کو زبان دیسی لہجے وچ لکھیا گیا اے، جیہڑا میرے آستے اظہار دا ذریعہ وی اے تے وراثت وی۔ ساڈی ہند کو صرف اک بولی نئیں، ایہہ ساڈی پہچان اے، ساڈی مٹی دی خشبو، تے ساڈے پیو دادے دی پکار اے۔

ایہہ کہانڑیاں صرف کہانیاں یا واقعات نئیں، بلکہ جذبات، سوچاں تے انہاں سادے لوکاں دا عکس نیں جیہڑے آساں سے آپنڑیں ہزارے وچ آباد نیں۔ میں چاہناں کہ پڑھنے آلا ہر افسانہ نہ صرف پڑھے، بلکہ انجو محسوس کرے جنجوا خود اس لمحے دا حصہ ہووے۔

"چُپ دی کہانڑی "اوہناں دلاں آستے وے جیہڑے لفظاں وچ نئیں بلکہ احساس دے جذبے نال جیندے نیں، تے جیہڑے ہندکو آں صرف زبان نئیں بلکہ اپنے دلے دی آواز تے محبت سمجھدے نیں۔ ربّ کریم اگے دعااے کہ ایہہ کاوش اوہناں دلاں تک ضرور پہنچے جتھے لفظ کھٹ ہونڑ، پر چُپ پوری کہانڑی بنڑ جلے۔

ایہہ کتاب نہ صرف ہندکو دی مٹھاس آں کاغذ اُتے لاہنڑیں دی کوشش اے، بلکہ اوہ چُپ وچ بسدے جذبات آں وی زبان دینڑاں اے جیہڑے آساں لوکاں دے دل وچ صدیوں توں قید نیں۔ ہر ورقہ، ہر جملہ تے ہر مصرعے وچ ہزارہ دی مٹی دی خوشبو تے آساں دے مٹھے لہجے دی تھاپ ملسی۔

ایہہ تحریر صرف قلم نال لکھی ہوئی کوئی مضمون یا کہانڑی نہیں، بلکہ اس قرب دی نشانی اے جیہڑی آساں ورثے وچ نال ملی اے۔ میری نیت صرف کج لکھنڑ یں دی نئیں، بلکہ اوہ سب محفوظ کرنڑیں دی اے جیہڑا اج دی تیز رفتار دنیا وچ مٹدا جار یااے۔

اس موقعے تے دل توں شکر گزار آں اپنے والدِ گرامی علامہ پیر سید ریاض حسین شاہ صاحب دا، جنہاں دیاں دعاواں، تربیت تے نسبت نے ہر مشکل آں آسان بنڑا یے۔ اپنی والدہ ماجدہ، شریکِ حیات تے انہاں ساریاں سنگیاں دوستاں تے رشتے داراں دا جنہاں دی محبت، دعاواں تے حوصلہ افزائیاں ہمیشہ شاملِ حال رہیاں — انہاں دا وی تہہ دل توں شکر گزار

آں۔آساں دے سوہنڑے دیس ہزارے، مٹھی زبان ہندکو تے سوہنڑیاں لوکاں دی محبت ہی اصل وجہ اے کہ "چُپ سی کہانڑیں" ہندکو افسانے آسان قلم تے دلے توں نکل کے تساں تک پہنچے نے ۔اللہ تعالیٰ اس عاجزانہ کوشش آں آپنڑیں بارگاہ وچ قبول کرے تے نیکی دے حساب وچ شامل فرمائے۔

"چُپ دی کہانڑی" صرف افسانے نئیں —ایہہ اوہ پل نیں، اوہ جذبات نیں جیہڑے زندگی دیاں راہواں وچ ویکھے یا محسوس کیتے جلدے نیں۔ہر افسانے وچ ہندکو دی مٹھاس، اپنائیت تے سچائی جھلکدی اے۔ایہ سفر صرف دلی نئیں بلکہ فکری تے ادبی محنت داوی اک تجربے، ہر لفظ دے پچھے اک سوچ، ہر فقرے نال اک جذبہ، تے ہر چُپ وچ اک صداوسدی اے۔

ایہہ کتاب میری پہلی ہندکو تخلیق اے، تے اک طالب علم دی حیثیت نال میں ایہہ کوشش کیتی اے۔جتھے کرے تلفظ، املا یا لہجے وچ کمی کوتاہی رہ گئی ہووے، تے معذرت خواہ آں۔اور پرامید آں کہ تُسہاں دیاں صحیح نشاندہیاں تے رہنمائیاں میرے آسد تے اعزاز ہوسنڑ۔میں اپنڑیاں استاداں، سنگیاں، عزیزاں تے اوہناں سارے ہندکو والیاں دا شکریہ ادا کردا آں، جیہڑے اس بولی آں دلے نال چموڑ کے رکھدے نیں، تے ایہ وارثت اگلیاں نسلاں تک پہنچانڑیں دی تڑپ رکھدے نیں۔اللہ کرے ساڈی ہندکو زبان، ساڈی چُپ، تے ساڈے احساس ہمیشہ زندہ رہن۔آمین۔

خادم ہزارہ
سید محمد ظفر علی شاہ ترمذی
MSc, MSEE
+92-3326004926

روحانی وپدری تمہید

زندگی دے کچھ لمحے اس قدر قیمتی ہوندے نیں کہ اوہناں صرف محسوس کیتا جل سکدا اے بیان نئیں۔ آج اوہ لمحہ آیے، جدوں میرے وڈے پُترے **سید محمد ظفر علی شاہ ترمذی** دی پہلی ہندکو کتاب "چُپ دی کہانڑی "میرے ہتھے وچ اے۔ ایہہ صرف اک کتاب نئیں، بلکہ اک جذبہ، اک وفا، تے اک تہذیبی خوشبو اے، جس نہ صرف میرے دلے آں خوشی بخشی اے بلکہ روح آں وی سرشار کر چھوڑیاس۔

اللہ تعالیٰ نے میرے جاتکے آں جیہڑی نعمت قلم دی شکل وچ عطا کیتی اے، اوہ صرف الفاظ دا وسیلہ نئیں، بلکہ فکر جگانڑیں، سچ لکھنڑیں تے اپنی مٹی نال ناتا جوڑنے آلی نعمت اے۔ میری دلی دعا اے کہ اسنا قلم ہمیشہ خیر لکھے، سچ لکھے، تے اوہ لفظ لکھے جیہڑے دلے آں چھو جولنڑ، انسان آں اپنڑیں اصل دی پہچان کراونڑ، تے زبان تے تہذیب دے چراغاں آں روشن رکھنڑ۔

میرا پتر ہمیشہ علم، ادب، اخلاق تے شائستگی نال جُڑیا رہیا اے۔ اج اوسنی ایہہ کاوش دیکھ کے محسوس ہوندے کہ اوہناں دعاؤں، اوہناں نصیحتاں، تے اوہناں نسبتوں دا رنگ اوس دی تحریر وچ بولنے پیا۔ "دِلے نیاں گلاں "وچ جیہڑی مٹھاس، اپنائیت تے سچائی اے، اوہ صرف ادب نئیں بلکہ نسلاں نال جُڑی محبت، تاریخ تے ورثے دی حفاظت اے۔

آساں نی ماں بولی **ہندکو** صرف اک زبان نئیں، بلکہ اسناہر لفظ اک دعائی عالی گل اے۔ اس وچ ماء نیاں لوریاں، دادی نیاں کہانڑیاں، تے بزرگان نی خیر خواہی وسنی اے۔ اس بولی آں لکھیا جانڑاں، پڑھیا جانڑاں، تے اگلیاں نسلاں تک پہنچانڑاں اک خاموش مگر زبردست خدمت اے، جیہڑی نوجوان نسل نے جذبے تے اخلاص نی دلیل وی اے تے انعام وی۔

میں دلوں دعا کرنا کہ ربِ کریم میرے پترے نی ایہہ آپنڑیں مادری زبان ہنکو وچ پہلی کاوش آں اپنی بارگاہ وچ قبول کرے اساں حوصلہ، اخلاص، وسعتِ نظر تے زبان نی مٹھاس نال ہور آگے ودھاوئے۔ ایہہ کتاب آساں نی پہچان تے آواز بنڑے، دلے وچوں نکل کے دلے وچ وسے۔ آخر وچ میری ایہہ دلی دعا اے کہ ربِ کریم تساں ساریاں اُتے وی اپنا کرم تے فضل فرمائے، تے ایہہ کتاب تساں آستے باعثِ علم، ذریعۂ فخر، تے محبت نال جُڑی یاداں دا وسیلہ بنڑے۔ اللہ تعالیٰ آساں نی مادری زبان آں سلامت رکھے، تے ہر دل وچ سچ تے خیر دا چراغ روشن کرے۔ پتر! توں میرا فخر وی ایں، تے میری دعا وی۔ اللہ تعالیٰ تُداں ہمیشہ کامیاب کرے، آمین۔ **والسلام ودعائے خیر**

(والد مصنف کتاب ہذا)

الحاج علامہ پیر سید ریاض حسین شاہ

میرپور ہری پور، جون 2025

تعارف مصنف

راہ ہمشیہ انہاں آستے ہوندے نے جنہاں اس تے چلنے ناسلیقہ آناں ہوے۔ میری زندگی ناایہہ راہ، علم، شوق تے نسبتاں دے چراغاں نال روشن رہیے ــــ جسنی روشنی وچ قلم ٹُھمنڑاں صرف اک شوق ہی نئیں، بلکہ اک ذمہ داری بنڑ گئی اے۔

بندۂ ناچیز، سید محمد ظفر علی شاہ ترمذی، ولد الحاج علامہ پیر سید ریاض حسین شاہ، ۲ جنوری ۱۹۸۴ آں ضلع ہری پور دی تحصیل خانپور دے مشاہور گراں میر پور (کاہلاں میر پور) دے اک دینی، روحانی تے اوسط درجے دے سادات خاندان وچ جمیاں۔

میرا نسبی سلسلہ، جدِّامجد قطب الاقطاب سید عمران شاہ المعروف "اجی سرکارؒ" (بانیِ سادات ترمذی، میر پور کاہل) توں شروع ہو کے امیر المجاہدین سید قاسم شاہ سرکارؒ، سید مصطفٰی شاہؒ تے آخر کار شاہِ خراسان، پیر بابا سید علی خواص ترمذیؒ (متوفی ۹۹۱ھ/۱۵۰۴ء، مدفون بونیر) تک باراں واسطیاں نال جا پہنچدے۔ ایہی تسلسل بتالویں پشتاں تو سیدِ دوعالم حضرت محمد مصطفٰی ﷺ نال نسلی فخر تے روحانی نسبت دا شرف رکھنے ــــ جیہڑی مکمل اس رب کریم نی کرم نوازی اے۔

تعلیمی سفر:

ابتدائی تعلیم: فوجی فاؤنڈیشن ماڈل اسکول، ہری پور

میٹرک (سائنس): گورنمنٹ ہائی اسکول کاہل ــــ 2001ء

ڈپلومہ آف ایسوسی ایٹ انجینیئر نگ (ٹیلی کمیو نیکیشن): گورنمنٹ پولی ٹیکنیک انسٹیٹیوٹ، سرائے صالح— 2004ء

بی ایس سی (ڈبل میتھ، فزکس): ہزارہ یونیورسٹی— 2007ء

ایم ایس سی (الیکٹرانکس): سرحد یونیورسٹی، اسلام آباد— 2011ء

ماسٹر آف سائنس ان الیکٹرانکس انجینیئرنگ :(MSEE) اسرا یونیورسٹی، اسلام آباد — 2015ء (محکمانہ اجازت نال)

پیشہ ورانہ خدمات:

ویلے وقتے وچ اللہ تعالیٰ دے فضل و کرم نال، الحمد اللہ 2009ء تو حکومتِ پاکستان دے اک تحقیقی ادارے وچ مستقل ملازمت لب گئی ایہی۔ شروع تو ہنڑ تک آئی ٹی تے ٹیلی کمیو نیکیشن دے شعبے نال بھرپور پیشہ ورانہ وابستگی قائم رہی۔ مصروفیات دے نال نال قلمی مشق، مطالعہ تے تحقیق دا شوق وی لگاتار پروان چڑھنا رہیے۔

ادبی و تحقیقی سفر:

علم تے قلم نال شوق بچپن توں اہیا، پر وقت، حالات تے اسلاف (پیو دادے) دی نسبت ماں آپنڑی خاندانی تاریخ، نسبی شجرہ تے علاقائی ورثے نی حفاظت تے تدوین ول راغب کیتے۔

الحمدللہ ! ہنڑ تک میریاں پنج کتاباں شائع ہو چکیاں نے:

- ترے کتاباں سادات دی تاریخ و نسب اتے:

(تاریخِ سادات، اس کا انگریزی ترجمہ، اور باغِ بتول)

- دو کتاباں علاقائی تاریخ تے:

(تاریخِ ہری پور ہزارہ اور تذکرہ سادات میر پور)

- تے ہنڑ موجودہ کتاب "چُپ دی کہانڑیں" میری پہلی ہندکو افسانوی کاوش اے جیڑی تساں دیاں ہتھاں وچ پکڑی ہوئی اے۔ امید اے تسی پسند کرسو۔

ادبی تے تحقیقی خدمات نے دوران، کئی علمی، ادبی تے فکری اداریاں تو سنتاں، ایوارڈز، شیلڈاں تے سونے دے تکمیاں نے ذریعے میری حوصلہ افزائی فرمائی—— جس آستے میں ساریاں نا دلوں شکر گزار آں، تے سب کولوں ودھ کے ربِ کریم دا احسان مند آں۔

ان شاءاللہ ! کئی ہور کتاباں مختلف موضوعات تے زیرِ ترتیب نیں، جیہڑیاں چھپائی دے مرحلے وچ نیں—— جنہاں وچ سادات، ہندکو ادب، علاقائی ورثہ تے فکری تے روحانی تحریراں شامل نیں۔

دعا اے کہ اللہ تعالیٰ میری قلماں سچ، خیر تے بصیرت دا ذریعہ بنڑاوے، ماں خلوصِ نیت نال اپنی زبان، ثقافت تے روحانی ورثے دی خدمت دی توفیق عطا فرمائے، تے میرے کمے آں قبولیت تے تسلسل عطا فرماوے۔ آمین یارب العالمین۔

قلمی تاثرات و قیمتی آراء

پہلا اظہار خیال

ادب دا سب توں بڑا مقصد خط اندوزی اے، لطف یا چس نہ آوے تے اولخی دی شے کجھ وی ہو سکدی اے، پر ادب پارہ نیئنھ۔ سید محمد ظفر علی شاہ تاریخ،ادب تے تذکرہ نویسی دا ہک بڑا ناں وے۔انہاں نکی جئی عمری بچ خاصا ناں کما کہداوے۔ مانھ جدوں انہاں نال گل بات دی سعادت ملی تے میں سمجھئے کوئی بڑے بابا جی ہوسن، جنہاں نے ریٹائرڈ ہونڑے توں بعد قلم کتاب دا شغل لا کہداوے۔ نالے جنھاں موضوعات تے انہاں نے کم کیتا وے، انھاں دی بزرگی دی چغلی پیا کھاندے اے ۔

دوئی ہند کو کانفرنس مانسہرے بچ جدوں ہک بڑیاں اکھیاں آلا جوان، جس دا متھا خوش قسمتی دے پرسے نال چمکدا ایہا پیا۔ میرے کول آیا تے نہایت سیداں آلے انداز بچ میرے کنے بچ بولیا"میں ظفر علی شاہ واں" تے میں ہک لمحے آسطے اس وجیہہ علی زادے آں دیکھدا رہ گیاں واں۔ ملے آں تے خوش ہویا۔ مانھ ایہہ پتا ایہا کہ شاہ صاحب ہند کو افسانے تے طبع آزمائی پے کردن۔ فر انھاں سنڑ آپنڑی ہند کو افسانیاں دی کتاب دی پی ڈی ایف مانھ واٹس اپ کیتی نے نال ہی تقریظ دا آخیا نے۔ ایہہ تقریظ لکھنڑاں میرے آسطے عزت اور خوشی دا باعث تے ہے ای، نالے میرے آسطے طمانیت اور فخر دی وجہ وی اے۔ کہ جس ہند کو داں میں مجاہد آں، جس ہند کو دا میں عاشق آں، جس ہند کو دا میں خادم آں، اس ہند کو آں ہک ہور سنجیدہ، متین ،خوش خیال تے نو ویکلا لکھاری سید محمد ظفر علی شاہ لبھ گیا وے۔

"چُپ دی کہانڑیں" وچ افسانے اساں پڑھنے اسطے لبھ سن، ہند کو نثر دی توانا صنف اگر کوئی ہے وے تے اہو افسانہ ای اے۔ افسانے دی اردو دی روایت وی بہوں معتبر اے، شاید اس کر کے ای ہند کو افسانے سنڑوی جیہڑا روپ تے سروپ پہریاوے اوہ جہاں سارا نویکلا تے جدا اے۔

سید محمد ظفر علی شاہ دے اس مسودے آں دیکھ کے ایہہ لگدا جے وے کہ اس کتاب آں ہند کو افسانے دے ناقدین تے قاری واقعی پسند کرسن تے ان دے کمال دی صفت کرسن۔ میں تساں تے انہاں افسانیاں وچ ہونڑ نہ کھلداں تے تساں پڑھ کے چس کہننے دا موقع دینا۔ افسانہ نگار واسطے بہوں ساریاں دعاواں تے نیک تمناواں۔

پروفیسر ڈاکٹر عادل سعید قریشی

محقق و نقاد، افسانہ، ڈرامہ، کالم نگار، ماہر تعلیم، مدیر

ایبٹ آباد، اگست 2025

دوا اظہار خیال

بسم اللہ الرحمن الرحیم

چُپ دی کہانڑی۔۔۔زندگی دا شعور

فکشن دی سب توں پسندیدہ شکل افسانہ اے۔اردو افسانہ بھیویں صدی توں لکھاریاں لکھانڑاں شروع کیتے ۔ساری دنیا بچ افسانہ لکھیا تے پڑھیا جلدے۔ہر افسانے بچ ہک کہانڑی ہوندی اے۔لکھاری اس بچ ہک فکر پیش کردا اے۔کرداراں دی مدد نال اہو کسی سماجی مسئلے تے آپڑیں جذبات دا اظہار کردے۔ افسانہ لکھنڑیں والا افسانہ لکھدیوں آپڑیں فن دا ثبوت دیندے۔کہانڑیاں اساڈے رار پار ہوندیان، لکھاری انہاں توں اثر کہندے تے افسانہ بنڑا کے معاشرے تے سماج تے اثر پاندے۔پڑھنے والیاں ہک نواں زاویہ دسدا اے۔اوہ ہک معاشرے آں ہک آیئڈیل صورت بچ دیکھڑیں جوگے ہک راہ دسدا اے۔اچھائی تے نیکی در کھڑدے۔

ہندکو زبان بچ افسانے دی تاریخ بہوں پرانڑی نیھ۔سن اسی توں بعد ای کتاباں سامنڑے آئیان۔ہزارے بچ تے پروفیسر یحییٰ خالد صاحب دی کتاب "گلیاں تے درنڈے" دی تاریخی حثیت انجو بنڑاندی اے، جنجو ہندکو افسانیاں دی اتھے پہلی کتاب اہی۔سید ماجد شاہ صاحب افسانیاں تے مائکرو فکشن دا ہک بڑا ناں اے۔میری کتاب "پھُلاں دی سَٹ" ہندکو زبان بچ میری پہلی کتاب اے۔

سید محمد ظفر علی شاہ ہری پور دی وادی توں جوان لکھاری نیں۔اس توں پہلاں انہاں تاریخ دے موضوع تے کم کیتاے۔ سادات خاندان تے انہاں کتاباں لکھیاں۔ فکشن تے انہاں دی کتاب "چُپ دی کہانڑی" پڑھنے دا اتفاق ہویا۔ہند کو زبان بہوں بڑے علاقے تے بولی ویندی اے۔تے کوئی تریہی توچالیہ لکھ لوک بولدن۔ ہر علاقے دا لکھاری اپڑے طریقے نل اس زبان آں لکھدا اے۔ ظفر علی شاہ دی ہندکو زبان تے اردو تے پنجابی زبان دا اثر دسدے۔ انہاں دیاں کہانڑیاں گراں دے مشترکہ خاندانی نظام دی تصویر نیں۔ کجھ افسانے نہوں مختصر تے مائکرو فکشن بچ شامل ہوندن۔ سید محمد ظفر علی شاہ ماضی پرست نیں تے افسانیاں دا تعلق گزرے ویلے دے دکھ نل جڑے دا اے۔ انہاں ہر افسانے آں کتاب دے ناں "چُپ "نل جوڑنے دی کوشش کیتی اے جنجو تے شاعر غزل دے ہر شعر آں موضوع نل جوڑ کے رکھدا اے۔انہاں اس کوشش بچ ہکا ہی رنگ رخیاے تے سارے افسانے ہکا جے ہی لگدن۔ ماضی دے واقعے توں سبق کہن کے جے کر مستقبل بارے گل کیتی ویندی تاں ہی اچھا ہوندا۔ افسانیاں زری بڑا کیتا جاسکدا ایہا۔

ظفر علی شاہ دی افسانیاں دی پہلی کتاب تے انہاں ہی ہمت تے جذبے آں سلام پیش کرنے آں۔ جوں جوں انہاں دا مطالعہ بدھدا ویسی تے تجربہ ہوندا ویسی کم وی نکھردا ویسی۔ "چُپ دی کہانڑیں" بچ "زندگی دا شور" شوکاراں ماردا اے۔ دعائے سلامتی

پروفیسر ملک ناصر داؤد

محقق، مصنف، ادیب، ماہر تعلیم، افسانہ نگار

حویلیاں کینٹ، اگست 2025

سرے دی گل

"افسانہ اوہ گل ہوندی اے جیہڑی زباناتے تالہ لا کے بیٹھی ہووے،

پر دل اُساں لکھنڑیں تے مجبور ہووے۔ ساہواں نال آنڑیں عالیاں یاداں،

مٹی دی خشبو، تے لفظاں وچ چھپی ہوئی محبت — یہی نیں اوہ کہانڑیاں،

جیہڑیاں چُپ وچ بولدیاں نیں۔ ایہہ مجموعہ — چُپ دی کہانڑیں

—اوہناں ساہواں دی مہک اے، جیہڑی لفظاں توں اگے جُل کے،

دِلاں چھُو کہندی اے۔"

ہندکو زبان

ہندکو زُبان صرف ہک بولی نہیں، بلکہ ہزارے دیاں خشبواں، پہاڑاں دی واز، محبت دی زُبان تے صدیوں دی تہذیب دا اپچھاویں۔ اسنی بقا، فروغ تے علمی تحقیق نہ صرف ہک زُبان آں زندہ رکھسی بلکہ پاکستان دے ثقافتی تے رنگ برنگے پن آں وی مضبوط کرسی۔ پاکستان مختلف زُباناں، ثقافتاں، نسلاں تے مذہباں دا گھڑا اے، جتھے لگ بھگ ساٹھ توں وی زیادہ زُباناں بولیاں جلدیاں نیں۔ انہاں وچوں ہک پیاری، میٹھی تے قدیم زُبان ہندکو وی اے، جیہڑی صرف بول چال دی زُبان نہیں بلکہ ہک مکمل تہذیب، ریت رواج تے پچھان دی نشانی وی اے۔

ہندکو زُبان دا تعلق ہند-آریائی لسانی خاندان نال اے، تے اسدے اثرات اردو، پنجابی، پشتو، سندھی تے فارسی نال ہور کئی زُباناں تے وی صاف نظر آندے نیں۔ "ہندکو" دواں لفظاں دا مرکب اے، ہند تے کو۔ اس بچ "ہند" دا مطلب برصغیر یا دریائے سندھ دے علاقے توں اے تے "کوہ" دا مطلب پہاڑ اے۔ اس طرح ہندکو دا مطلب ہویا: "ہند دے پہاڑاں دی زُبان"۔ جبکہ کو فارسی بچ زبان آں وی آکھدین۔

زباناں دے ماہرین دے مطابق ہندکو زُبان دیاں جڑاں سنسکرت سمیت پرانی آریائی زُبانواں نال جڑیاں نیں۔ ہندکو آریائی خاندان دی لاندھا شاخ توں اے، جیہڑی اپنی ساخت تے الفاظ وچ سنسکرت دے اثرات دکھاندی اے۔ ((حوالہ The Indo-Aryan ... Languages by Colin P. Masica)

ہندکو زُبان خاص طور تے پاکستان دے خیبر پختونخوا دے ہزارہ ڈویژن (ایبٹ آباد، مانسہرہ، ہری پور، بٹگرام)، پشاور، کوہاٹ، نوشہرہ، پنجاب دے ضلع اٹک تے پوٹھوہار، تے آزاد کشمیر (مظفرآباد، باغ، پونچھ) وچ بولی جلدی اے۔ کجاں علاقیاں بچ اس زُبان بولنڑیں آلے آں

ہزارے وال، پشاوری، کوہاٹی یا اٹکی آخدے نے۔ عجیب گل اے وے کہ ہنکوزُبان بھارت تے افغانستان وچ وی سمجھی تے بولی جلدی اے۔

تقریباً چالیس لاکھ توں زیادہ لوک ہندکو بولدے تے سمجھدے نیں۔ تاریخی حوالے نال ہندکو آں سات سوتوں آٹھ سو سال پرانیڑیں زُبان منیا جلدے، جبکہ کج محقق اسدیاں جڑاں وچ پانچ ہزار سال پرانی تہذیباں تک لوڑدے نیے۔ ایہہ زُبان مغلاں تے سکھاں دے دور وچ وی بازاراں، عدالتاں تے سرکاری دفاتراں بچ بولی جلدی رہی۔

ہندکو زُبان دے کئی لہجے نیں، جِنہاں وچ ہزاروی، پشوری، کوہاٹی، کشمیری ہندکو، اٹکی تے تنولی شامل نیں۔ ہر لہجہ اپنی وکھری اکھانڑں تے الفاظ نال زُباناں آں اک خاص رنگ دیندے، پر سارے ہکی لسانی دھارے نال جُڑے نیں۔

ادبی تے ثقافتی لحاظ نال وی ہندکو زُبان بہوں زرخیز اے۔ جس وچ حمد، نعت، منقبت، نوحے، غزلیں، رباعیاں، لوک گیت، ٹپے تے ماہیے کثرت نال لوڑدے نیں۔ مشہور اداکار یوسف خان (دلیپ کمار) دی مادری زُبان وی ہندکو اہی۔ ہندکو وچ پہلی قلم فخر ہزارہ معروف شاعر جناب قتیل شفائی نے 1980 وچ بنڑائی تے اس توبعد ہندکو زبان وچ ہزارے دی پہلی فلم "چاچی جُل کراچی" تے پہلا ملی نغمہ سیّد مہتاب شاہ پھولا لکھیے۔ مشہور گلوکارہ افشاں زیبی دا گایا ہویا گانڑاں "اے گلاں چنگیاں تے نئیں" آج وی مقبول اے۔ ایس طرح، مشہور ہندکو سنگر شکیل اعوان نے وی اپنی آواز تے موسیقی نال ہندکو زُبان دی ترویج بچ بڑا کردار ادا کیتے، جیہڑا زُبان دی ثقافتی پہچان آں ہور مضبوط کردے۔

ہندکو زُبان دی خدمت تے تحقیق بچ کئی ممتاز شخصیات نے وڈا حصہ پایے، جس بچ ملک عظیم ناشاد اعوان، ڈاکٹر عادل سعید قریشی، پروفیسر ملک ناصر داؤد ، محبوب کالس ایڈووکیٹ۔ سعید اشعر۔ پروفیسر وحید اختر وحید۔ سید مہتاب حسین شاہ۔ سید نذیر حسین کیسلوی۔ نعیم اختر۔ پروفیسر فرید۔ پروفیسر بشیر احمد سوز۔ سلطان سکون، جناب ماجد شاہ، قاضی

ناصر بختیار، پروفیسر عبدالوحید بسمل جیسے ہور بے شمار دانشور، ادیب، محقق تے علماء کرام ہندکو زُبان دی تحقیق، اشاعت تے فروغ بچ نمایاں خدمات انجام دے رہے نیں، جنہاں دی وجہ توں زُبان دا علمی تے ثقافتی ورثہ محفوظ تے مضبوط اے۔

ہندکو دے فروغ آستے کم کرنڑیں آلیاں اداریاں وچ گندھارا ہندکو اکیڈمی، اباسین آرٹس کونسل، بزمِ شعور ہندکو تے ہندکو رائٹرز سوسائٹی سرِفہرست نیں۔ گندھارا ہندکو اکیڈمی نے 2156 محاوریاں تے مشتمل اک بڑی کتاب وی شائع کیتی اے۔ بزم مصنفین ہزارہ دے زیر اہتمام۔ ملک عظیم ناشاد دیاں ترے کتاباں (ہزارہ تے ہندکو۔ گمنام حقیقت۔ ہندکو رنگ) شائع ہو چکیاں نے۔ سعید اشعر دی شاعری مجموعہ کتاب میری ہندکو رباعیاں۔ محبوب کالس ایڈوکیٹ دی کتاب ہندکو اکھانڑ تے محاورے وی شائع ہو چکیاں نے ۔اس توں علاوہ وی بہوں ساریاں چھپنڑیں دے مراحل بچ نے۔اس توں علاوہ مفکر اسلام پیر سید ریاض حسین شاہ صاحب ہندکو وچ ترجمہ قرآن پاک کیتے ، نور نامہ (عہد نامہ) ہور کئی کتاباں ہندکو زبان بچ ہے نے، اسی طرح مولانا پیر سید عنایت اللہ شاہ کاظمی دے والد گرامی حضور غوث زمان مولانا پیر سید علی اصغر شاہ کاظمی صاحب المعروف زرباجیؒ مدفن سیری پنجول مانسہرہ دیاں ہندکو بچ بیعث کتیی تے رباعیاں وی اکھیاں نے۔ ہندکو آں علاقائی زُبان دا درجہ حاصل اے، تے 2021ء وچ خیبر پختونخوا اسمبلی نے اساں باقاعدہ پارلیمانی زُبان تسلیم کیتے، جیہڑا اس دے فروغ بچ ہک بڑا اقدم اے۔ ہندکو زُبان آساں دی ثقافتی پہچان تے فخر اے، تے اسدی حفاظت تے فروغ آستے اسی اپنڑیں بساط دے مطابق رات دن محنت کر رہئے آں تا کہ آنڑیں آلی نسل وی اس زُباناں دی خشبو تے رنگینی توں مستفید ہو سکنڑ۔

چُپ دی چیخ

کجھ خموشیاں ایجیاں ہوندیان جیہڑیاں کناناں نہیں دلے نال سنڑیاں جلدیان۔ اہو لفظاں دی متھاج نہیں ہوندیاں، پر سالاں تو بولدیاں نے۔ سونڑیں دا بدل پولا پولا بیہڑے نچ لگے دا ایہا۔ مٹی دی مٹھی مٹھی خشبو اندرے آں آندی ایہی۔ تے اندرے دے بچکارے نچ بیٹھے دی کڑی کرے ہوراں خیالاں نچ گمے دی ایہی۔ اسدی شکلاں تے بلادا سکون نظر آندا ایہا پر اسدیاں ڈنگیاں اکھیاں نچ ہک خموش چیخ ڈکے دی ایہی۔

اوہ کدے اُچا نئیں بولی، کدے غصہ نئیں کیتا س، کدے شکوہ نیں کیتا س، کسے دی بُرائی نئیں کیتیس۔ جنجو زندگی دی ساریاں وازاں اسدے اندر ہی کرے دب گیاں ہونڑ۔ اوہ ماں ایہی، پر ماؤ کولوں ودھ کے ہک سایہ وی ایہی، جیہڑا اپنڑیں بچیاں تے چھاں بنڑ کے سب کُج سہہ جلدا ایہا۔ جاتک اکثر آخدا س، "امی! کُج تے بولیا کرو، تساں دی چپ ڈراندی اے۔" اوہ پولیوں جیوں ہس کے آخدی، "پُتر... کجھ گلاں بولنے نال نئیں، چُپ رہنڑے نال زندہ رہندیاں نیں۔"

راتی جدوں سارے سیے جلدے، اوہ پلگے تے لیٹے دی پاسہ پرت کے نکا نکا دو کہندی۔ اتھروں سرھانڑیں نچ لیھ جلدے، تے کسے آں پتا ہی نہیں لگدا کہ اسدے دلے نچ کیہڑے طفان ڈکے دین۔

پر ایہ روزے دا معمول نہیں ایہا کدے کدے اوہ کھل کے ہسدی کھیڈی وی ایہی۔ اسدا ناں راحیلہ ایہا، راحیلہ سوہنڑی موٹیاں موٹیاں اکھیاں عالی ہک جوان کڑی ایہی۔ جسدے خواب اسدی دلے دی ڈھڑ کناں نچ بسدین۔ گراں دی نکی جئی لائبریری نچ ہک مطہر نائیں دانواں

ماشٹر آیا۔ جیہڑا کتاباں، خواباں تے لفظاں دا کھڈیار تے سوقین ایہا۔ راحیلہ کدے کدے لائبریری آں کتاباں اسطے جلدی تے مظہر نال دو چار کے دیاں گلاں کر کہندی۔ پر مظہر دیاں گلاں چنگیاں لگدیاں تے اسدیاں کتاب عالی گل یاد ہو جلدیان۔ ہک شامی دیوں لہندیوں مظہر اساں ہک پرانڑاں شعری مجموعہ کتاب دتی جس دے اتے سرے وڈیاں وڈیاں لفظاں وچ تیرے لیے لکھدے دا ایہا۔ راحیلہ اساں فٹوفٹ اپنڑیں چار داں وچ چھپا کے کہار کہن آئی۔

مقدراں دی گل اے کہرے آلیاں اسدا رشتہ کرے ہور چا دتا۔ اس وی کوئی اعتراض نہ کیتا، بس مظہر دی دتی کتاب ہک پرانڑیں جے بکسے وچ رکھ کے اپنڑیں دلے تے تالا لا کد اس۔ ویلا لنگ گیا و یاہ ہو گیا، کہرے آلہ اچھامل گیا، جاتک کڑیاں ہو گے، پر دلے وچ ہنڑ وی اسدی یاد ڈکے دی ایہی۔

سالاں گزر جلنے تو بعد ہک ڈیہڑے راحیلہ دا جاتک لائبریری کولوں پیا لنگدا ایہا کہ ہک بڈیری عمری دا پہاہیا اساں مل کے اخد اس پتر امیں تری ماؤنال پڑھدا ریہاں۔ میر اناں مظہر اے۔ میں ہیہ کتاب راحیلہ موڑ کے دینڑاں چاہنداں پر سنڑیں اوہ ہنڑ لائبریری آں نہیں آندی ۔ جاتکے کتاب اس کولوں کہدی تے کھول کے دیکھیس، کتاباں دے صفحے پیلے ہو گئے ایہہ، اند راساں اُڈے دے رنگے وچ تیرے لیے وڈا وڈا لکھے دا نظر آیہے۔

ویلا لنگ گیا، ہک ڈیہڑے راتی محلے وچ شور پیا، چور چور۔۔۔ لوک ڈنڈے، لائٹاں کن کے دوڑ پے۔ راحیلہ دے کمرے دا ادھ بوہا کھتے دا تے اندر بچکارے وچ اوہ سر موند پئی دی۔ ہلدی جلدی ہی نیں، اسدے گاٹے تے کھوپنڑیں دا نشان پے دا صاف نظر آندا ایہا۔ اس لازمی شور پانڑیں دی کوشش کیتی ہوسیس پر بول نہ سکی ہوسی۔ اسدی ساری زندگی دی خموشی اسدا آخر

تک ساتھ دتا۔اسدی شکلاں تے سکون تے نکی نکی مسکراہٹ اسدیاں خموش اکھیاں چیخ چیخ کے گلہ کردیاں ایہاں کہ کسے میری چیخ سنڑی اے۔

اس دیہڑے تیہاں، پتر، پوترے، پوتریاں، نوہاں سمیت سارے سارے کہرے والے، محلے آلے روئے--پر ہنڑ کے فائدہ۔اسدی خموشی ہنڑ ہر دلے نچ چیخاں ماردی۔ ساری عمری دی اس دی چپ اساں کھا گئی۔ کجھ چیخاں لفظاں نچ نہیں ڈونگی چپاں نچ چھپے دی ہوندی اے۔جدوں تک کوئی اساں کوئی سننڑیں دی کوشش نہ کرے اے مر کے وی بولدیان۔

ساہواں دی خشبو

اوہ سُھنیڑیاں شاماں یاد آندیاں نیں، جدوں سورج آسمانے تے مالٹی رنگے دی چادراں وِچ بلیٹیا پولے پولے لہندے، تے مٹی دی خشبو ساہواں وچ گھل جلدی اے۔ ہر پاسے اک سرناٹا پے جلدے، پر ایہہ چُپ وی کسی گلاں دی گواہی دینی پئی ہوندی اے۔

نانی ماؤنے اہو دیہاڑے یاد آندے نیں جدوں اوہ اپنڑیں اندرے وچ بہہ کے اُناں آلہ چیڑا سرے تے کر کے اتنا پولیاں بلدے جنجوکُج منڑ منڑ کر دے ہون۔ میں انہاں پوچھداں:

"نانو، تسی کے پے آخدے او؟"

اگوں اوہ ہس جلدے، پر انہاں دیاں اکھیاں وچ اتھروں چڑھے دے ہوندن ۔تے آخدے نے: "آخدی آں پتر، میں انہاں ساہواں نال گلاں کرنی آں جہیڑیاں ویلے نال ٹُر گیاں نے۔"

ایہہ گل کر کے زرا چاچپ ہو جلدن ، جنجو یاداں دے صندوق بچوں کوئی خشبو کھل گئی ہووے۔ پولے جے آخن گیاں :

"پتر... اوہی ویلا چنگا ایہا ،وقت سادہ تے دل صاف۔ میں تیری عمراں دی ہو ساں جدوں میرا ویاہ ہو یا۔ آہہہہہہ۔۔۔۔۔

گراں بچ مرھاجے دے سرتے سہرا سجدا، ڈھولکی وجدی، کڑیاں گلیاں بچ مہدی سے گاونڑ گاندیاں، مڑ دمرھاجے نال آندے۔۔ہائے ہر کہار چراغ بلدے تے ہر ہکی دی شکل کوشی نال بل بل کردی۔

میرا سہرا اوی گلاباں تے چمبیلی دیاں پھلاں نال سجے دا ایہا۔ مٹی دی خشبو بلدے توں بعد کسی عطرے آلی گل اٹھدی ایہی۔ اس دیہڑے میں پہلی واری تیرے نانے آں دیکھے۔ اور چٹا کرتا لگاتے سُچی بگ بھدے دی کھلتے دا نظر آیے۔ جنجو ہی میری نظر پئی میرا دل زورے زورے نال ڈگ ڈگ کرن لگ پئے۔ تے میریاں شرمے نال نظراں جھک گیاں۔ پتے انہاں کول آکہ کے آخے۔۔ کڑیے یہ ویلا یاد رکھیں! اے آساں دی زندگی دا ساریاں تو سوہنڑاں تے یادگار دیہڑے۔

فراساں دا بیاہ ہویا، ڈھولک وجی، رسماں ہوئیاں خوب ہلا گلا جیہڑا بیاں بیچ ہوندے سب ہویا، جواناں مستیاں شغل کیتے تے کہمروی کھیڈیا۔ اف اوہ سارا منظر میری اکھیاں اگے ریلاں آلی گل پھردے پیا۔

بیاہے دے اگلے دیہڑے شامی شامی اوہ ماہ کن کے ڈوگی دے بنے بنے میلے توں مڑ کے آندے آں اتنے بچوں بدل لگ پے، میں پریشان ہو گئی آں۔ کہ ہنڑ کے کرساں اسی تے سیج جلساں۔ پر ہک دم اوہ پولے جے ہس کے بولین فکر نہ کرتداں میں سجوں نہ دینا۔ چارے کنذا تھوڑی اگلی سج وی گئی ایہس تے میں دعائیہ نال سکا کنساں!! انہاں اوہ گل میری دلے تے ایجی نقش ہو گئی اے کہ اج تک نہیں بھلی۔

"پتر، جے سچ پچھیں تے، اس دیہڑے میں اے گل پکی پلے بنھ لئی اے کہ ہر ساہ دعا تے پیار نال جینڑا چاہیدے۔ جے ساہ خشبوئی نال بھر جلے تے فیر بندہ دکھ بچ وی ہس کہندے"۔۔

نانی اماں دیاں گلّاں وچ اک خشبو ایہی—— جنجو مٹی تے تریل، جنجو روٹی تے ماو دیاں ہتھاں دی مہک۔

اک دیہڑے نانی ماں چُپ ہو گئیاں نے۔ پر انہاں دی چپاں وچ وی انہاں نیاں پولیاں، ڈنگیاں تے اثر رکھنڑے آلیاں گلّاں ایاں۔ اس دیہڑے اہو آلہ ساہ وی ہر رک گئے جیہڑا ماؤنیاں دوائیاں نال چلدا ا یہیا۔ کئی سال لنگھ گئے، پر جدوں وی ساہ کن کے اوہ پُرانڑاں صندوق کھولاں، نانی ماؤ دی خشبو، انہاں نیاں سنڑیاں گلاں میرے دلے تے ہتھ رکھ کے آخدیاں نے:

"ساہ کدے وی خالی نہی ہوندے پتر، اس وچ دعا، یاد، تے ماؤ دی خشبو ہوندی ایہہ۔"

خاموش محبت

بدل لگنڑیں توں بعد قائدِ اعظم یونیورسٹی اسلام آباد دے باغیچے فلماں دے سین عالی گل سوہنڑے پے لگدے ایے۔ مٹی دی خشبو چھلا پئی کر دی ایہی۔ کول کال مرگلے دیاں پہاڑیاں تے چھرڑاں چھاں کیتے دی ای۔ جنجو کوئی راز چھپائے دا ہوے نے۔

ظفر — گراں دا اسد ھا سادہ شریف جا جاتک، عام جے لباس وچ ، سستی جی لنڈے دی جینز، سادی جی شرٹ، مونڈے نال پرانڑاں جابستہ... پر اکھیاں وچ پڑھنے دا جنون تے شکلاں تے پکا پڑھا کو لکھیا نظر آندا ایہا۔ فنزری فنزری اہو لائبریری نچ جل کے کتاباں نچ کھب جلدا، دیہاڑی کیفے نچ ہک کچ چاں دا چسکیاں لا کے پیندا تے نالے نوٹس بنڑاں دا۔ تے شامی ویلے پارٹ ٹائم محنت مزدوری کر کے ٹھڈے نا تے ہاسٹل نا خرچہ پورا کردا۔

ظفر اسطے پیار محبت کجھ شے نہیں اسدے مطابق ایہہ صرف امیر تے وڈیاں لوکاں دے شو شے تے چونچلے نے۔ اساں جے غریب لوک انہاں چکراں نچ نہیں پیندے۔ اساں سے بسے دی گل نہیں۔ اسدے مغزے نچ ایہی گل پکی بیٹھے دی ایہی۔

پر اساں نہیں پتا ایہا، ایہہ زندگی بڑی ظالم اے کرے نہ کرے ایہہ بندے اسطے ہک دم سرے نچ سوٹا مار چھوڑ دی اے۔

او ہی ہو یا ظفر کیفے نچ بیٹھا دا کتاب پیا پڑھدا ایہا اسدی نظر جنجو ہی باہر باغیچے نچ ہک کڑی تے جل کھلتی، ہیلہ ہی بدل لگ کے مکیا۔ ہر شے تھوتے دی تازی تازی سوہنڑی لگدی پی ایہی۔

مونا —— سفید قمیض، نیلا دوپٹہ، ہاتھ میں کافی کا کپ، اور ہنسی میں ایسا جادو جیسے بارش کے بعد نکلتا پہلا سورج۔ وہ دوستوں کے ساتھ بیٹھی باتیں کر رہی تھی، مگر ظفر کی نظریں بے اختیار اس پر جم گئیں۔ دل ایک لمحے کو دھڑکنا بھول گیا، اور اگلے لمحے تیزی سے دھڑکنے لگا۔

اگلے دن لائبریری میں، وہی لڑکی —— مونا —— ایک میز پر بیٹھی تھی۔ وہ قلم سے نوٹس لکھ رہی تھی اور کبھی کبھی بالوں کو کان کے پیچھے کر لیتی۔ ظفر نے کتاب پر نظریں جما لیں، مگر نگاہیں بار بار چپکے سے مونا کی طرف اٹھ جاتیں۔

چند دن ایسے ہی گزر گئے۔ کبھی وہ کیفے میں، کبھی لان میں، کبھی سیڑھیوں پر موبائل پر بات کرتے نظر آتی۔ پھر ایک دن اتفاق سے لائبریری میں دونوں ایک ہی میز پر بیٹھ گئے۔

"آپ... سوشیالوجی میں ہیں؟" مونا نے مسکرا کر پوچھا۔

"جی... اور آپ؟"

"بزنس ایڈمنسٹریشن۔"

ظفر صرف اتنا کہہ سکا: "اچھا۔"

اس دن کے بعد سلام، پھر مختصر باتیں، اور پھر انسٹاگرام پر فرینڈ ریکویسٹ کا تبادلہ ہوا۔ ظفر کبھی لمبی بات نہیں کرتا، مگر مونا جیسے اس کے خاموش رویے سے مزید متجسس ہو گئی۔

ایک شام کیفے میں، مونا نے چائے کا کپ اس کی طرف بڑھاتے ہوئے کہا:

"ظفر، تم مجھ سے بات کرنے سے گھبراتے کیوں ہو؟"

ظفر نے نظریں جھکاتے ہوئے کہا: "کچھ لوگ زندگی میں خواب کی طرح ہوتے ہیں... دیکھ سکتے ہیں، چھو نہیں سکتے۔"

یہ الفاظ مونا کے دل کو چھو گئے۔ وہ اس کی خاموشی کے پیچھے چھپے راز کو جاننا چاہتی تھی۔ اور یہی راز ان دونوں کے درمیان ایک عجیب سی کشش پیدا کرنے لگا۔

پھر آیا وہ دن —— ٹریل فائیو کا۔

مونا نے اصرار کیا: "بس آج تم میرے ساتھ چلو۔ کوئی کلاس نہیں، کوئی کتاب نہیں، صرف بارش کے بعد کا اسلام آباد۔"

وہ دونوں پہاڑوں کی پگڈنڈی پر چل رہے تھے۔ نیچے شہر، اوپر بادل، درمیان میں صرف وہ دونوں۔

"ظفر، تم کبھی محبت میں پڑے ہو؟" مونا نے اچانک پوچھا۔

ظفر نے ہلکی سی مسکراہٹ کے ساتھ کہا: "محبت میرے جیسے لوگوں کے لیے نہیں بنی... میں ڈرتا ہوں اس لفظ سے۔"

"اور اگر کوئی تم سے محبت کرے تو؟"

"تو میں... اس سے آنکھیں چُرا لوں گا۔"

مونا نے نظریں اس کے چہرے پر جما دیں: "تمہاری یہ خاموشی... یہ مجھے اور گہرائی میں کھینچ رہی ہے۔"

اس دن کے بعد جیسے ایک ان کہی کہانی شروع ہو گئی۔ کلاسز کے بعد ساتھ چلنا، لان میں بیٹھ کر چائے پینا، لائبریری میں خاموش بیٹھے رہنا... وہ دونوں لفظوں سے زیادہ ایک دوسرے کی خاموشیوں کو سننے لگے۔

مگر ہر کہانی کا ایک انجام ہوتا ہے۔ مونا ایک بڑے بزنس مین کی بیٹی تھی۔ اس کے والدین کے خواب اور منصوبے ظفر جیسے عام لڑکے کے لیے نہیں تھے۔ ایک دن مونا نے آنسو بھری آنکھوں سے کہا:

"ظفر، میری منگنی طے ہو گئی ہے… میں نے بہت کوشش کی، مگر شاید ہم مختلف دنیا کے لوگ ہیں۔"

ظفر نے مسکرا کر کہا:

"محبت، مونا… کبھی کبھی صرف دل میں رہتی ہے۔ اور کچھ محبتیں دعا بن کر زندہ رہتی ہیں۔"

وہ دن آخری ملاقات تھی۔ مونا شہر سے چلی گئی، اور ظفر کی زندگی میں صرف وہ لمحے رہ گئے جب وہ دونوں مارگلہ کی پہاڑیوں کے بیچ چل رہے تھے۔

سالوں بعد، ظفر ایک کامیاب استاد بن گیا۔ کبھی کبھار، جب کلاس میں محبت اور زندگی پر بات کرتا تو کہتا:

"بچو، محبت خواب کی طرح ہے… دیکھو ضرور، مگر اتنی ہمت بھی رکھو کہ اگر وہ خواب ٹوٹ جائے تو تمہاری زندگی نہ ٹوٹے۔"

پرانڑے ڈُکھڑے

دادا جی دی بیٹھک او جی ہی سجی ہوئی ایہے۔
پُرانڑی لکڑی دی چڑچڑانڑ والی الماری، قالین دے دھند لیا لے بُھل، تے کندھ تے لٹکیاں ہوئیاں سوکیاں جڑی بوٹیاں دیاں گُتھیاں۔

او چُپ کر کے چھوٹا بے چھوٹنے ایہے۔
انہاں دیاں نظراں سامنے خالی کندھاں تے، پر لگدا ایہی ایہا کہ کندھاں تو پار کج دیکھنے پے نے۔

میں اوہناں کول جُل بیٹھاں۔ اوہناں سر موڑ کے میرے آلے پاسے دیکھے، جنجو اک دم اناں ٹیمے حال آلے پاسے چھیک کدہا ہوئے۔

"دادا جی، کے سوچدے ہو؟"

او پولے جے ہسے، "پتر، سوچ وی او ویلے یاد کرا دیندی اے، جیہڑے ہن صرف دل وچ وسدے نیں... پرانڑے ڈُکھڑے نے، ہر بندے کول ہوندے نے۔"

اونہاں اپنڑا پُرانا صندوق کھولیا——
لکڑی دی اوہ خاص خوشبو نکلی، جیہڑی صدیوں تو سنبھالی ایہی۔
صندوقے وچ: پرانڑے سڑے کاغذ، ہک مومی خط، چند پُرانیڑے فوٹو، تسبیح دے دانڑیں تے اماں جی دی کنگھی۔

اوہناں چیزاں آں دیکھ کے لگیا جنجو ویلے ہک پرانی پگڈنڈی کھول دتی ہووے، تے اسی دو ویو چُپ کر کے اوہ پگڈنڈی تے ٹُر پئے آں۔

دادا جی پولے لوپے بولنے آں لگ پئے۔
"او خط میری ماؤ لکھیے، جدوں میں پہلی واری شہرے آں گیاں ۔۔۔او فوٹو میرے یار دی اے، جیڑا شہید ہو گئے۔۔ایہہ تسبیح میری ماؤماں دتی اے، سونڑے دیاں راتاں وچ دعاواں کر دی آیہی۔۔۔"

اوہناں دی آواز بھر آ گئی۔

میں پولے جے انہاں دا ہتھ تھم کدے۔

"دادا جی، کیا اے چیزاں سنبھالنڑیاں ضروری نے۔ ؟"

اوہ ہس کے بولے،
"پتر،ایہہ چیزاں نئیں... ایہہ ویلے دے ڈھٹے سنڑے تے جیندے لمحے نے۔۔
جدوں بندہ اپنڑیں اندر دے دکھڑے کسے آں سنڑا نہی سکدا،اوہ اوہناں فیر چیزاں وچ چھپا دینے۔"

میں سمجھ گیاں——
ایہہ صرف پرانڑے دکھڑے نئیں اے،
ایہہ تے ہک نسل دی محبت، قربانی تے چُپ وچ لپٹیاں ہوئیاں وراستاں نے۔

خاموش قاتل

ایبٹ آباد دیاں ٹھنڈیاں ہواواں تے سرسبز پہاڑاں بچ پلنڑ آلہ وقار، ہر کسے آسطے فخر ایہا ۔ ذہین، خوش اخلاق، محلے دا ہر دلعزیز، تے سکول دے ہر مقابلے وچ اوّل آنڑیں آلہ۔ اس دی مسکراہٹ وچ معصومیت تے گلاں وچ وقار اس دا اصلی زیور ایہا۔

گھرے بچ ساریاں دالاڈلا —— ماؤدا نخریلہ، بہینڑاں دا آسرا، تے ابے دی زندگی دی سب توں وڈی امید۔

پیو فخر نال آکھدے:

انشاءاللہ "میرا جاتک ہک دیہڑے وڈا افسر بنڑسی"!

ماں وی ایہی دعا منگدی رہندی:

"یااللہ! میرا وقار ہمیشہ کامیاب ہوے۔"

چنگی بھلی زندگی سدی ٹردی پئی ایہی۔۔۔ہک نکی جئی گلاں سب کچھ بدل کے رکھ دتا۔

ہک دیہرے وقار دیاں سنگیاں اساپٹے کیے تے لاچھوڑے موبالے بچ گیم "پب جی" پادتی نے۔

"یار وقاریا، ذرا اک ہے گیم کھیڈ کے تے دیکھ، بڑا مزہ آسی آ "!

وقار ہنس کے تجسس نال موبائل پکڑے:

"دیکھاں تے سہی اس بچ کے خاص گل اے جیہڑا اے اتنی تعریفاں کردے نے؟"

پہلی وار سوکھلی ایہی اس کھیڈ کے جت کدی اساں مزہ آیے۔

"واہ! ایہہ تے بڈی سوکھلی تے کمال اے!" او خوشی نال بولیا۔

پولیاں پولیاں او کھیڈ داتے جتداگے۔۔پب جی اس دی روز دی عادت بنڑ گئی۔ پہلے آدھا کھنٹہ، پھر اک کھنٹہ، تے پھر کئی کئی کنٹے... تے ایہہ سارامہاجرہ ہالی ماؤ پیو کولوں اوہلے۔

ماں اساں کمرے بچ بند دیکھدی تے سوچدی:

"میرا وقار کتنانیک ہوگے آپ ہی پڑھدے پیا، امتحان سرے تہس ۔"

ابا آکھدیس:

"ساڈا پتر سیانڑاں تے باشعور اے، آساں آسطے بوجھ نہیں بنڑوں لگا۔"

کسی آں کے پتا ایہا اوہ کتاباں دی بجائے سکریناں تے گولیاں ڈزاڈزا۔۔ ماردے، تے اکھیاں بچ کالے شاہ ٹک تے حلقے پینڑیں آں لگ پے۔

ہک دیہڑے پہینڑ آکھدی اے:

"امی، وقارت ہنڑ روٹی وی ٹیمے نال نئیں کھاندا"!

ماں ہنس کے آکھدی:

"چھوڑاساں ناچھیڑیں۔" اوہ آجکل دل لاپڑھ دے!

پراصل دباؤتے ورچوئل جنگ دے میدان بچ لگے دی ایہی، جتھے وقار دشمنڑاں مار نڑے دے جنون بچ اپنڑیں تے ماؤ پیو دے اصل خواباں تباہ پیا کرداایہا۔

پولیاں پولیاں اوہ سنگیاں یاراں، گھر والیاں تے زندگی توں کٹ کے پچھے رہ گے۔
پہلا یاں شامی سنگیاں نال کرکٹ کھیڈدا ایہا، ہنڑ کناں نچ ہیڈ فون لا کے کمرے نچ بڑ جلدے۔

ہک دیہڑے ابو آکھدے:
"پترا، تھوڑا باہر وی آریہا کر۔"
وقار جھنجھلا کے بولیا:
"بابا! پلیز... ماں ڈسٹرب نہ کرو، میرا ایہہ میچ باہوں ضروری اے"!

ایہہ ادوں دی گل اے جدوں ابے تھوڑی سختی نال گل کیتی۔
ماں چپ ہو گئی، پر دل وچ ہلکی جیہی کسک رہ گئی۔

کالج دے امتحاناں وچ جدوں نتیجہ آیا۔۔ پچھلے سالاں توں وی بدتر ۔
ابے غسے نچ آخیا:
"جا تکا ایہہ کے گل اے؟ توں تے کلاساں نچ ساریاں تولائیک شگر دا یہاں"!
وقارا تھے چُپ کر جلدے... پر موبائل اس ہتھے بچوں نہ رکھیا ۔

دیہاڑی راتی اوہ آن لائین گیماں نچ بڑیاریا کھیڈ کھیڈ کے اسدی صرت ہی ماری گئی اساں نہ کھانڑیں دا فکر نہ سینڑیں دی ہوش... اوہ سُہنڑاں، ذہین وقار ہنڑ صرف سکریناں دیکھ دیکھ کے سروں زرا جی بوتھی رہ گئیس۔ کسے خاص توجو نہ دتی!!

معمول دے مطابق اور ہک راتی چیرے تک کھیڈوں ہک میچ ہار جلنے دی وجہ تو پنج گئے۔ ہیڈ فون لاھ کے پراں سٹیاس، تے زورے زورے نال چیخے، تے ماؤ باہروں واز ماریس پر ماؤ دے بلانڑیں تے وی باہر نہی آیا۔

صبح جدوں بوہا پہنیا... تے وقار زمی اتے پے دا ایہا، ہتھے بچ موبائل تے سکریناں تے اوہ آخری منظر جمایاں ایہا۔

ڈاکٹر دسیا:

"شدید ذہنی دباؤ تے نِندراں دی کمی... دی وجہ نال دل نے بند ہو گئے۔"

ابا وقار دی تصویراں دلے نال لا کے مڑ مڑ کے آکھدے:

"ایہہ سارا قصور اساں دے۔۔۔ اساں لاڈ محبت سمجھے ... پر ایہہ لاپرواہی نکلی۔"

ماں ہر آنڑیں جلنے آلے آں ایہی گل آکھدی:

"بچیاں وقت دیو... انہاں دے سنگی، مصروفیتاں، تے انہاں دے کمرے دی خاموشی سب دیکھیا کرولو کو۔ نالے ہتھ ملدی ہائے ہائے میرا سب کج لٹ گیا۔۔۔

خاموش قاتل ہمیشہ بندوقاں نال نئیں ...بلکہ کدے کدے اوہک گیماں دی شکلاں بچ بھی آجلدے۔"

" کھیڈاں کھیڈ نئیں... کئی وار زندگیاں وی کھاجلدے نیں۔"

اک واری فیر

شامی دا ویلا ایہا۔اسمانے تے گلابی رنگ چڑھے دا ایہا تے ویہڑے دے وچکار نماں دے بوٹے تلے چھاں دیگری دا وہلا دسدی ایہی۔او اپنڑی پرانڑی دلپسند منجی تے بیٹھا دا بو ہے آن دیکھدا رے جس بچوں کدے کدے او آندی ایہی ہسدی ایہی پر جھجک نال تھوڑا ساگلہ وی کردی ایہی ۔

"تُو دفیر وی کجھ نئیں کھادا؟ میں ناں ہوئی آں تے تُو پکھا ای رہ جلسیں ؟"

اسدے ہتھ ،اسدی واز اسدی موجودگی دا احساس ہنڑ صرف یاد رہ گئی ایہی۔ جیہڑی اسدیاں ساہواں نال بلیبیٹی دلے دی ڈھڑکن آں ٹھکورے۔او نا صرف اسدی جان ایہی بلکہ اسدی سوچ،چُپ تے تنہائی وچ روح دی طرح شامل ہو گئی ایہی۔

عجیب کُڑی ایہی ہاسے وچ درد تے اکھیاں وچ دعاواں۔۔

اسدا لمس جنجو کسی دعا دی قبولیت ہوے۔۔

اسدا ویہڑاں تے جنجو ویلا اتھے ہی رک گئے۔ کندھاں تے لٹکیا کلینڈر ہر مہینے بدلدا رہے۔

پر اسدے دلے دی کھڑی ہکی لمحے وچ ہی اٹکی رہی۔

جدوں اس اسدیاں اکھاں وچ کجھ آکھنڑیں دی کوشش کیتی پر ہونٹھ چپ سیتے رہے۔

کاش... او ویلا رک جلدا،

کاش... او بول پیندا،

کاش... اوہ "اک واری فیر" آ جلدی!

محلے دی چھل پہل اپنڑی موج مستی مصروف ایہی پر اسدے اندر صرف سناٹا ایہا ایجا سناٹا جہیڑا اسدے نایں دے ہر حرفے وچوں بولدا ایہا۔

وہ روز بوہے آں دیکھدا ایہا ۔۔۔ روز خیالاں بچ اسدی چیڑے آں ہوا بچ چھول کے مسوس کردا ایہا۔۔

روز راتی نیندراں بچ اسداناں کن کے جاگ جلدا ایہا۔

صبح ویلے اسی خواب دے مزے بچ ہسدا ہسدا اٹھدا۔

اے افسانہ شاید کسی ہوری آستے کہانڑی ہووے پر

اس آسدے۔۔۔ اے اسدے **"دلے دی گل "** ایہی ——

جہیڑی نا آکھی جل سکدی ایہی نا چھلی۔

اوہ اج اسی آساں تے جیندا پے ——

کہ شاید... کدے... کریہوں...

اوہ "اک واری فیر" آ جلے!

نامکمل سفر

ائیر یونیورسٹی، اسلام آباد — مارگلہ دیاں پہاڑیاں دے وچکار کیمپس اپنی وکھری ہی رونق رکھدے۔ سویرے دی دھوپ شیشیاں دیاں عمارتاں نال ٹکرا کے چمکدی، لانز وچ ہلکی ہوا چلدی، تے طلبا کلاسز دے وچکار کیفے، لان یا فیر سیڑھیاں اُتے بہہ کے ویلا گزاردن۔

منتظرہ — ہِک گرائیں بچوں اسکالرشپ تے پڑھنے آئی دی ہک کڑی اے۔ سادیاں جیاں کپڑیاں بچ، اتے سترے عالی چادر کیتے دی، تے چپ چاپ، سنجیدہ، تے لیک فیک، شہر ے دی چمک دمک اوس نال اوپری جی لگدی۔

سعد — اسلام آباد دے پوش علاقے دا رہائشی ہک امیر جاتک، فیشن ایبل، خوش مزاج ٹش مش کڈے دی، مہنگی گھڑی، برانڈڈ بیگ تے ہر محفل وچ نمایاں۔

انہاں دی پہلی ملاقات اتفاق نال ہی ہوئی۔ سپر وائزر انہاں ہک کورس پراجیکٹ بچ دوآں پارٹنر بنڑا چھوڑیا۔ سعد ہس کے پنجہ سٹڑیں اسطے ہتھ اگاں کیتا:

"ہائے، میں سعد... تسی؟"

"منتظرہ۔" اس شرمے نال اکھیاں جھکا کے مختصر جا جواب دتا۔

پہلیاں تے سعد آں لگیا کہ ایہہ کڑی شاید مغرور اے، پر تھوڑیاں ملاقاتاں تو بعد اندازہ ہوگیے کہ ایہہ خاموشی غرور نئیں، بلکہ وقار اے۔

ایہی دو یو پراجیکٹ آسطے اکثر لائبریری یا کیفے وچ ملدے۔ اکثر اوہ میٹرو دی بساں بچ سیکٹر جی-13 میٹرو اسٹیشن توں روز آندی جلدی، تے سعد اساں دیکھدا۔ ہک ڈیہڑے سعد مزاخاں بچ

پچھیا:
"تسی روز میٹرو تے آندے جلدے ہو؟"
منتظرہ مسکرا کے بولی:
"جی، ایہہ میرے آسطے شہر دی سب توں سوہنڑی سواری اے... کھڑکی دے باہر منظر بدل جلدے، پر میرا سفر ہمیشہ اسی ہکی اسٹیشن اُتے آ کے مک جلدے۔"

سعد آں اسدے لفظاں وچ چھپیا دکھ محسوس ہویا، پر اوہ چپ رہیا۔

دن گزردے گئے۔ سعد دا دل اسدی سادگی مر مٹدے۔ آخر، ہکی دیہڑے سعد اساں آخ چھوڑدے:
"منتظرہ، تساں پتے... تسی میرے آسطے ہک کہانڑی او، جیہڑی میں مکمل کرنڑاں چاہناں ۔"

منتظرہ آہستے جے بولی:
"کہانڑیاں مکمل کرنڑے آسطے دل نہیں، قسمت وہ چاہی دی ہوندی اے۔ تے قسمت... میرے کول گھٹ ہی اے۔"

پراجیکٹ دے آخری دیہڑے سعد ضد کیتی کہ اوہ اساں اج میٹرو تے آپ چھوڑ کے آسی۔ شامی دا ویلا ایہا، نیلا اسمان اسلام آبادے دیاں چمکدیاں سڑکاں، میٹرو دے خالی ڈبے بچ کھڑکی کول دو یو بیٹھے۔ سعد نے پہلی وار سنجیدگی نال آکھیا:
"منتظرہ، میں چاہنداں تسی میری زندگی دا حصہ بنڑوں۔"

تھوڑی دیر چپ رہی، فیر نرم آواز وچ بولی:

"سعد... ساڈیاں منزلیں وکھریاں نیں۔ تساں دا سفر ہمیشہ اگے اگاں جلدے، تے میرا شاید ایتھے تک ہی اے۔"

اسٹیشن پہنچ کے اوہ چپی نال بساں توں لہہ گئی، تے سعد صرف شیشے بچوں اساں دور جلدا دیکھدا رہ گے۔

ویلا لنگ گیا کج وقت توں بعد خبر ملی کہ منتظرہ نے ڈگری مکمل کر کے گراں مڑ کے چلی گئی اے۔ نہ کوئی الوداع، نہ آخری ملاقات —— صرف ہک نکا جا میسج:

"شکریہ سعد، تساں ماں ایہہ سکھایا کہ کج سفر چاہ کے وی مکمل نئیں ہندے، پر او ہمیشہ یاد رہ جلدے نیں۔"

سالاں بعد، سعد جدوں کدی وی میٹرو تے بہندا تے، جس ویلے وی اوہی جی-13 اسٹیشن آندا، اساں اوہ سادی جی کڑی یاد آندی، جیہڑی اپنڑیں چپاں بچ ہزاراں کہانڑیاں چھپا کے رکھدی ایہی۔

نقاب پوش

گرائیں دیاں کچیاں گلیاں، بیری تلے گزرے ہوے بچپن دیاں کھیڈاں، تے کھڑکی دی گٹھاں بچوں آندی نکی نکی لو... ایہی منتہا دی دنیا ایہی۔

پر دے بچ رہڑیں عالی، شرماکل تے ذہین کڑی— گرائیں دا ہر آدمی حتا کہ اسدے استاد وی اسدی تعریف کرنیوں نہ تھکدے۔

پھر ہک دیہڑے شہر بچ رہندی خالہ زاد پہینڑ آئی۔ اس آپنڑاں ٹچ آلے موبائلے تے کیمرہ آن کر کے بڑے چاہ نال مسکرا کے آکھیا:
"تیراں اکھیاں بچ فلمی ہیروئن عالی معصومیت اے۔ آ، ہک ویڈیو بنڑادے آں۔"

پھر کے بچ بلیٹے دی منتہا پہلے تے ہچکچائی، پر فیر ہک نکا جاڈائیلاگ بول دتا۔ اتفاق نال ویڈیو اپلوڈ ہوئی تے چند کنٹیاں بچ وائرل ہو گئی۔

کمنٹس وچ تعریفاں دے انبار لگ گئے...
اف "اتنی سوہنڑیں کڑی؟ ایہہ کتھے چھپے دی ایہی؟"
"تتساں دی مسکراہٹ دل جت کدے"!

اس دیہڑے اسدی شہرت دی پہلی پوہڑی ایہی۔

کج مہینے گزرے، پر اہودی نوکری دی وجہ نال پورا خاندان اسلام آباد شفٹ ہو گیا۔ بحریہ یونیورسٹی دے نیڑے فلیٹ مل گیا۔

ایہہ شہرے دیاں میٹرو بسّاں، وڈے مال تے روشن سڑکاں منتہا آسطے خواباں انگڑا ایہی۔

شروع شروع بچ تے اس پہر کے بچ فیر چادراں بچ ویڈیوز بنڑاندی رہی، فیر آہستہ آہستہ لائکس نے چکر بچ اساں آپنڑاں اسٹائل بدلنا پیا۔ ہلکا میک اپ، کھلے وال، جدید لباس… تے فالوورز دا ہجوم۔

ہنڑ ہر نویں ریل دا فینز بے صبری نال انتظار کر دے :

"میڈم، اگلی ویڈیو کدوں آ رہی اے؟"

"آج تاں دل خوش کر دتا"!

ویلا لنگدا گیا، تے اسدیاں ویڈیوز اُتے لکھاں ویوز، لائکس تے کمنٹس آندے۔ پر شہرت نال نال نظرِ بد وی ودھدی گئی۔ انسٹا گرام تے ٹک ٹاک اُتے ہزاراں میسجز…

کجھ محبت بھرے، کجھ بے ہودے، تے کجھ دھمکی آمیز۔ ہک دیہاڑے، ہِکّی سہیلی اساں خبردار کیتا:

"سنڑ منتہا، ایہہ سارے صرف فالوورنئیں… کجھ پاگل لوک وی نیں، جیہڑے تداں حاصل کرنے دا خواب دیکھدے نے، تے کج صرف تیرے جسم دے پہکھے نیں۔"

منتہا ہنس کے ٹال گئی:

"میں انہاں سنبھال کہنساں۔"

شہرت اپنے عروج اُتے پہنچ گئی۔ اسپانسرز، برانڈ شوٹس، پارٹیاں —— اسدا شیڈول مصروفیات نال فل پہر گئے۔

اس راتی اس آپنڑیں انسٹا گرام تے لائیو آنڑیں دا فیصلہ کیتا۔

"ہیلو دوستو! کے حال اے تساں دا؟"

ہزاراں لوک جڑ گئے۔ کمنٹس دی بارش...

"بس اک ملاقات... پلیز"...

"میں تساں آسطے بہوں سوہنڑاں گفٹ کدے"...

"تسی میری او"!

کجھ میسجز عجیب تے خوفناک وی ایہے، پر شہرت دے نشے وچ اس تیہان نہ دِتا۔

کجھ دیہڑاں بعد، اک شوٹ توں واپسی تے، ہک کار اس دا پیچھا کرنے لگ پئی۔

ڈریور بار بار ہارن مار کے آکھدا:

"تداں ہک واری ملنڑیں بس... ورنہ میں برداشت نہ کر ہکدا۔"

منتہا تیز قدموں نال نس کے کہرے دے بہوے بچوں اندر ہوئی۔ پر اگلی شامی خبر چلی کہ:

"اسلام آباد ٹک ٹاکر کڑی اُتے حملہ، موقعے اُتے جاں بحق۔"

کجھ ہفتے گزرے، گرائیں دی اسی بیری تلے منتہا دی ماں بیٹھے دی، ہتھاں نچ تیہو دا پرانڑاں پہر کا پکڑیا...اتھرواں نال پھریاں اکھیاں تے کمدیاں ہونٹھاں نال آکھدی ایہی:

"ہائے میر یہے تیہے... شہرت اگر پردے تے عزت توں بغیر ہووے... تے ایہہ موتو دا سنیہا کن کے آندے۔"

خالی کرسی

اوہ کرسی ہنڑ وی اتھے ہی پئی اے، نہ ہلدی اے، نہ کسے دہ کھنگڑاں دی یا ہنسڑاں دی آواز آندی اے۔

پر جس ویلے وی اس کولوں لنگھداں نادلا نچ ہک ہوک جی اٹھدی اے۔

اوہ کرسی ہک لکڑی دا دھانچہ نہیں یاداں دی تسبیح اے،

نانے دی مسکراہٹ، ماؤ دی چپ، ابے دی نگاہ تے نکے پھراؤ دی انگل۔۔

اس کرسی نچ وسدی خشبو، دوھدا عالی چاہہ، خاباں نال بھریاں کتاباں،

تے اوہ گلاں جیہڑیاں کدے بولیاں نہیں گیاں پر سمجھا نچ آگیاں نے۔

ہک دیہاڑے اوہ شخص چلا گئے، بغیر سلام دعا تے الوداع تو بس خالی کرسی رہ گئی اے۔۔۔

جدوں ماں روئی اے تے کرسی وی کمی اے، ابا چپ ہوئے تے کرسی وی چپ کر گئی اے۔۔

اج وی جدوں ہوا جھلدی اے اوہ کرسی پولا پولا ہلدی اے۔۔ جنجو اوہ شخص واپس آر یہا ہووے ۔۔

پر گئے لوگ مڑ کے نہیں آندے، بس یاداں رہ جلدیاں نے۔

جنجو اہو وی ہوے آ

اوہ ہسدیوں ہسدیوں آکھدا ایہا:

"جنجو سارے ہو گئے نئیں، ہک دیہاڑے میں وی ہو جلساں۔"

میں ہسدیوں گل ٹال چھوڑی، پر اسدیاں اکھیاں وچ ہک عجیب جئی چمک تے سکون ایہئے—— جنجو اوہ کسے ہوری پاسے دیاں گلاں کردا ہووے۔

اوہی ویلا چنگا ایہا جدوں آساں دی آپے وچ کوئی گل نہیں ہوندی صرف خاموشی آیہئ۔
آساں دا آپے وچ ہک خاموش رشتہ ایہا۔۔ نہ اظہار، نہ اقرار،
پر ہر پل، ہر ساہ وچ اوسدی موجودگی محسوس ہوندی رہی۔ ایہی اس نال ڈونگے تعلق دا پکا ثبوت ایہا۔۔

ہکی شامی آں جدوں اوہو چلا گئے، میں گلی بچ کھل کے اساں جلدا دیکھدا ریہاں،

نہ اوہو مڑے ناہی کھلتے۔
پر اسدی خوشبو، اس دے پیراں دی چاپ، اسدی چُپ...
ہر پاسے وسدی رہی۔

ہنڑ کج وی نئیں بچیا—— سوائے اک پرانڑے رومالے توں، ہک ادھورے خطے توں، جیہڑا اس کدے ماہں پڑھوں نہیں دیتا۔

تے ہنڑ... میں وی اوہو ای بنڑ گیا ں—— **"جنجو اہو وی ہوے آ۔"**

ساہے وچ ساہ

اوہ سویر... جدوں پہلا ساہ سینے وچ لہندا اے،
تے اس ساہ وچ کسے دی خشبو گھل جلدی اے——
اوہ ویلا دعائی دا ہوندا ایہے۔

اوہ میرے کول نئیں ہوندا، پر ہر ساہے وچ اسدی موجودگی ہوندی اے۔
کدے کسے خوشبوئی وچ، کدے کسے بولی دی مٹھاساں وچ،
تے کدے کسے خیالے دی دھڑکن وچ۔

زندگی وچ اوہ کدے وی پورا نئیں ہویا،
پر ادھورا وی نئیں لگیا۔
اسداناں لبھنڑاں اوکھے، پر اساں پلھانڑاں... ممکن ای نئیں۔

کدے کسے سیتے ہوئے کپڑے دی آخری سلائی وچ اسدا لمس محسوس ہوندے،
تے کدے کسے شامی دی چپ وچ اسدی آہٹ سنڑائی دیندی اے۔
اوہ ساہ بنڑکے، میرے اندر وس گیا ہوے۔

تے ہن میں ایہہ گل سمجھ کدی اے کہ:

"کجھ لوک آنڑے آسدے نئیں ہوندے،

اہو تے وسنڑے آستے ہوندے نیں...

ساہے وچ ساہ عالی گل۔"

تیہان دے لمحے

کدی کدی وقت لمحیاں وچ سکڑ کے نکا ہو جلدے——
تے کدے کدے ہک لمحہ ای پوری زندگی انگڑ لما ہو جلدے۔

اوہ لمحے...
جدوں اہو میرے کول بیٹھی ہوندی ایہی، تے آخدی کج وی نئیں ایہی——
پر اسدی چُپ میرے دلے دیاں دھڑکناں نال گلّاں کر دیاں ایہاں۔

اسدیاں اکھیاں وچ سوال وی ہوندے،
تے اوہناں وچ جواب وی،
جے میں کدے ناوی بولاں،
تمی اہو ماہس اکھیاں نال ہی منا کندی ایہی۔

اسی اکثر خاموش بیٹھے رہندے،
نہ کسے وعدے ،نہ کسے تقاضے دی کدے لوڑ پئی۔
بس جنجو دلاں تے کجھ لکیا جاریا ہووے۔

اک دن اوہ چلی گئی...
کج وی نہیں آکھیاس،
بس اسدیاں اکھیاں نچ سوال رہ گئے ہونڑ،
جیہناں دا جواب میں شاید کدے وی ناں دے سکیاں۔

تے اج وی...

جدوں زندگی ہک پل آستے رک گئی اے،

ویلا رک جلدے ،

ادوں اوہ لمحے " — **تیہان دے لمحے**— "

میری روح وچ ہک لہراں انگڑا اٹھدے نیں۔

ایہہ لمحے کج وی نئیں بولدے،

پر یاداں بنڑ کے ہمیشہ نال ٹُردے نیں...

ہمیشہ آستے۔

اکھیاں وچ وسدا شہر

ہر بندے دیاں اکھیاں بچ اک شہر وسد ے،
جیہڑا نقشے آں تے نئیں ہوندا،
پر دل دیاں دیواراں تے بنڑیا ہوندے۔

اوہ شہر، جتھے یاداں بازاراں انگڑ ہوندیاں نیں،
تے خواب گلیاں وچ بے فکری نال دوڑدے نیں۔

میرے آسدے اوہ شہر ... **تُسیں** اہو۔
تُساں دی ہنسی اوہ شہر دا سورج اے،
تُساں دی آواز اسدی دی ہوا،
تے تُساں داناں... ہر گلی، ہر سڑک دا پتے۔

تے تُساں توں بغیر... اوہ شہر اجڑ گئے۔

کدے کدے جدوں اکھیاں بند کرداں،
تاں ہی اوہ شہر فیر توں وس جلدئے۔
تُسیں وسدے ہو، ہسدے ہو،
کدے ناراض ہوندے ہو،
تے میں واری واری تُساں منانڑیں دی ناکام کوشش کرداں۔

تے ہر واری تُسیں چپ چاپ ٹُر پیندے ہو——
بلکل آخری واری انگڑ۔

فیر جدوں اکھ کھل جُلدی اے...
تے صرف فیر اکھیاں اتھروں رہ جلدے نیں۔
کیوں کے تُسیں نئیں ہوندے،
پر اوہ شہر...اج وی میری اکھیاں وچ وسدے۔

کیوں کہ:
"محبت کدی مردی نئیں،
اوہ بس شکل بدل کھندی اے——
کدے یاد بنڑ جُلدی اے،

کدی خواب،
تے کدی...
اکھیاں وچ وسنڑیں آلہ ہک چپ شہر۔"

ٹُٹے حوصلے

کدے کدے زندگی بندے آں اس موڑ تے آنڑ کھلہاردی اے، جتھے راہ تے باہوں ہوندے نئیں، پر ہِک قدم وی چانڑیں دی ہمت نئیں رہندی۔ اوہ لمحے... جدوں بندہ ٹُٹیا تے نئیں ہوندا—بس تھک جلدے۔

اسدا ناں آصف ایہا۔ ہِک عام جاجاتک، پر وڈے وڈے خواباں والا۔ اوہ چاھندا ایہا کہ اپنڑیں ماؤ آستے کچھی کوٹھڑی آں پکا کر کہنے، پہنڑوں دے جہیز وچ عزت شامل کرے کہنے، تے اپنے پیو دیاں تھکیاں اکھیاں وچ سکون آنڑ سکے۔

پر خواباں دے بازار نئیں ہوندے، تے حوصلے ہر دن حالات کولوں ہار جلدے نیں۔ نوکری لبھیس پر ٹکی ناں، سنگی تھائس پر نال نہ ٹرے۔ حالات ایجے ہو گئے ایس کہ قسمت روز طعنڑا ماردی ایہس:

"تو کونڑاے جیہڑا دینا بدلنڑ آئیں؟"

ہِک دیہڑے اوہ چھتے تے بیٹھا ایہا، چپ چاپ اسمانے آں دیکھدا ایہا پیا۔ چن اینجو لگدا ایہا جنجو کوئی پرانڑاں سنگی ہووے، تے دلے بچ سوچیاس **"یارا، تروٹ تے گیاں ... پر ہمت نہیں ہاری"**

اوہ لمحہ فیصلہ کن بنڑیا۔ اگلے دیہاڑے آصف بوہا کھولے، چپلیاں لایانس، تے زندگی دیاں اکھیاں وچ اکھیاں پاء کے آکھیاس:

"حوصلے اگر تروٹ وی جلنڑ... پر جے دل زندہ ہونڑ—تے فیر منڈوں شروع کر کہنو۔"

اُس دی چُپ تے میرا ہجر

کجھ فیصلے لفظاں نال نئیں، چُپی نال ناپے جلدے نیں۔ اوہ وی چپ ایہا... تے میں وی۔ پر آساں دیاں خاموشیاں دا شور، آساں دواں کولوں زیادہ سنڑیں آلہ وی ایہا۔

اسداناں موناائے۔ نرمی، وقار تے گہرائی دا مجموعہ۔ اہو کھٹ ودھ ہی بولدی ایہی، پر جدوں وی بولدی ایہی، لگدا ایہا جنجو دلے اُتے لفظاں دے گلاب کھل جلنڑ۔ اسی اکثر پارک دے اسی بینچ تے ملدے ایہے آں، جتھے پت جھڑ دی خاموشی تے بہار دی خوشبو، دواں رال کے ساڈیاں گلاں سنڑیاں۔

اک دن اوہ چپ چاپ چلی گئی... کجھ آکھے بغیر۔ صرف ہک کاغذ چھوڑ گئی:
"جے کدے میری چپ آں پڑھ ہکیں، تے سمجھ جلیں کہ میں ویلے دے رحم و کرم تے رہی آں... محبت دے نئیں۔"

میں اج وی اوہ ہجر دی شدت محسوس کرداں، جدوں اُسدی چپ میرے کمرے دیاں دیواراں نال ٹکرا کے واپس آجلدیاں نے۔ کدے کدے انجو لگدے جنجو اوہ اتھے کرے ہی اے—میرے کول کال کرے آسے پاسے—بس اہو آکھ نئیں ہکدی، تے میں... سن ناں سکدا۔

ہک ویلا ایہا اسی ہکئی دوے آستے سب کجھ ایہے آں، پر اج... دویو خرے وخرے چُپ دے قیدی بنڑ گئے آں۔

محبت کدے کدے لفظ نئیں منگدی... سمجھ منگدی اے۔۔تے اسی... سمجھ نہ سکئے۔

مٹی دی خشبو

"مٹی دی خشبو" صرف زمین دی مہک نئیں، ہر انسان دے ماضی دی گواہی اے۔

اسدی مہک وچ ہک ماؤ دی دعا، نانی دے ہتھاں دی روٹی، کچے ویڑے دی دوڑ، تے بارشاں دے موسم دی چپ وسدی اے۔

جدوں وی ایہ خشبو محسوس ہوندی اے، اساں دی روح اک واری فیر اوہ پرانے لمحیاں نال گلے نال چمٹ ویندی ایے۔

ایہ خشبو ہی اہو خاص رشتے —— مٹی نال، ماؤ نال، تے اپنی اصل نال۔

نکیوں دیاں یاداں تے شاماں اج وی مغزے تے سوار نئیں۔

جدوں بدلے دی خشبوئیاں نال پھریا نانی دا وہیڑہ جس بچ میں پیروانڑں ہی اُراں پر اں دھوڑ دا ایہاں۔ کچا وہیڑا پر مٹ دی خشبو ایجی کہ کسی عطرے نالوں میٹھی۔

تے نانی دے ہتھاں دی پکی ہوئی روٹی دی خشبو رال کے ایجا مزہ برانڑیاں ایہاں کہ اہ ہک یاد بنڑ کے رہ گئی اے۔

جساں میں پہل نہ ہکدا۔

نانی ماں اکھدے ایہے، "پتر مٹی دی خشبوئی بچ ماؤ دیاں دعائیاں ہوندیاں نئیں" میں انہاں دی گلاں تے ہسدا ائیاں پر گل من کندا ایہاں۔

ویلا لنگ گیے، نانی ماں وچھڑ گئیاں، اہو ویڑا وی پکا ہو گئے، میں وی وڈا ہو گیا۔

ہک دیہڑے گرایں آں جلدیوں بارش لگ پئی، میں گڈی روکی تے شیشہ تلاں کیتا، تے ماہس اوہی خشبو آئی اے،

جیہڑی نانی ماؤ دی چھولی نچ آندی اہئی، جنجو نانی ماں مڑ آئیاں ہونڑ،

جنجو ماضی حال آں گلے نال لا کیدا ہوئے، بس فیر اکھیاں بچوں اتھروں تہڑیں آن لگ گئے۔

پس ثابت ہویے کہ مٹی دی خشبو صرف مہک نہیں ہوندی، اس نچ رشتیاں دا لمس ہوندے، جیہڑا انسان کدی وی پہل نہیں اکدا۔

"مٹی دی خشبو " صرف ہک استعارہ نہیں بلکہ پوری ہک دنیا ے——

احساسات، محبت، بچپن، نانی ماں، رشتے، موسم، تے ویلے دا لنگ جلنڑاں سب کج اس نچ رچیا بسایا ہوندے۔

خاموش چراغ

"اللہ اوہ دیے ہمیشہ سلامت رکھے جیہڑے آپنڑیں لو دوئیاں تے قربان کر دن۔"

ہر گرائیں یا شہرے نچ کجھ لوک ایجے دیے (چراغ) عالی گل ہوندے نیں، جیہڑے آپے اسطے نئیں جلدے، دوئیاں آسطے بلدے نیں۔ اوہ لو تے دِندے نیں پر آپ سڑ کے دھوئیں نچ ہلیٹے جلدے نیں۔ **محمد معروف** وی ایجا ہی ہِک دیا اے — چپ، پر ساریاں لو دینڑیں آلہ۔

پنجاں پہنڑاں پراواں وچوں نکا، پر دلے داوڈا۔ انہاں دے بزرگ ویلے وقتے نچ راج مستری تے آخری عمراں مسیتی دے خادم رہن۔ انہاں دی سادگی تے ماؤ دیاں دعائیاں معروف دے دلے نچ انجو نقش کر گئیاں کہ عزت صرف رزقِ حلال وچ اے، پہاویں کتنی ہی محنت کرنی پوے۔

ابتدائی تعلیم گراوں ہی کیتی، داہویں ٹیکسلا یوں پاس کیتی۔ زندگی دے سفر نچ کرے کرش پلانٹ دیاں تھوڑاں نچ وی کم کیتا، کدی بساں نال کنڈکٹری کیتی، مزدوری دے کئی کوڑے گھٹ پیتے۔ پر ہمت نہ ہاری۔ آخر کار 1995 وچ اللہ کریم نے محکمہ پولیس دی نوکری عطا کیتی — اسی ویلے محنت تے دعا دا پھل مل گئے۔

نصیباں نال اندا بیاہ آپنڑیں ملیری نال ہو گئی۔ عام لوک بیاہے نوں صرف رشتہ سمجھدے نیں، پر معروف صاحب آخدے نیں:

"میں اج جیہڑا کجھ آں، اس کامیابی دا راز پیچھے میری بیوی دیاں دعائیاں تے صبر اے۔"

اللہ کریم نے کرم کیتے——دواں جاتکاں تے دواں ہی دھیاں نال نوازے۔ وڈا پتر اویس پردیس بچ محنت مزدوری کردے، تے نکا صائم ہنڑ اپنڑے پاس کیتی اے۔ دھیاں تے نصیب دیاں مالانیں——ہک ویادتی، تے دوئی پشاور وچ ڈاکٹر بنڑدی پئی اے۔ ایہہ سب ماؤ پیو آسطے فخر تے خوشی دا سامان نیں۔

اتوں اللہ نے بڑھاپے بچ نانا تے دادا بنڑا کے رونقاں تے دلے آں خوشی نال نہال کردِتا—— اک پوترا احمد تے اک نواسہ عطا فرمائے۔ ایہہ ننھے چراغ انہاں دی زندگی دیاں راتاں خوب چمکاندے نیں۔ دعا اے ایہہ نسلاں ایمان تے کردار دیاں خوشبوواں نال اسدے نائیں آں ہور روشن کرن۔

معروف صاحب دی زندگی دی سب توں سوہنڑی پہچان انہاں دا خاندانی پیار اے۔ اوہ صرف اپنڑیاں جند کاں کڑیاں نال نئیں، بلکہ سایاں بھانجیاں تے پتریاں دے بیاہ شادیاں وی کروائیاں۔ ایہہ گل ثابت کردی اے کہ اوہ صرف اک پیو ہی نئیں، بلکہ پورے کنبے دا سہارا نیں۔

ایہہ کہانڑی صرف ہکی بندے دی نئیں، بلکہ سبق اے——کہ خاموش لوک اصل بچ سب توں وڈے ہوندے نیں۔ اوہ جیہڑے اپنی محنت تے دعاواں نال دوئیاں دیاں زندگیاں روشن کردے نیں، اوہ ہمیشہ دیا (چراغ) بنڑ کے جگمگادے رہندے نیں۔

محمد معروف——محنت، ایمانداری، دعا تے قربانی دا اوہ دیے جیہڑا نسل در نسل روشنی دیندا رہسی۔

کُنجی تے کنڈی

ہر بوہا لکڑی یا لوہے دا نہیں ہوندا، کج یاداں دے وی ہوندین، تے کج دلے دے۔

اور انہاں تے تالے وی نہیں لائے جل ہکدے۔

اہ صرف ہکی کنجی نال کھلدین، ایہہ جس نال کھلدے نیئں اسد اناں وے محبت۔

ناصر سالاں تو بعد آپنڑیں کہرے آں مڑے، بوہے تے پرانڑی زنگ لگے دی کنڈی لٹکدی ایہی۔ جنجو اساں سالاں تو کسے نہ کھویا ہوئے۔

اس جیبے وچوں پرانڑی کنجی کڈی، جیڑی نکیوں ماؤ تھاگے نال بہن کے اسدی گلے نچ لٹکائیس نال ایہہ گل اکھدیوں۔۔

"پتر، ایہہ صرف تالے دی کنجی نئیں، ایہہ گھر دی خیر دی کنجی اے۔"

بوہا تے کھل گئے پر نال یاداں دا سیلاب بار نکل آئے، ماؤ دی واز، پہنڑوں دا ہسد موں، ابے دی سختی وچ چھپی شفقت، ہر شے اسی اندرے نچ یاد بنڑ کے رہندی ایہی، ہر پاسیوں وازاں آنے لگ پیئاں۔ ناصر فٹو فٹ کنجی بند کیتی تے اندر بڑ کے قلیناں تے بہہ گئے۔ چھتے آں دیکھدیوں اسدیاں اکھیاں بچوں اتھروں تھٹھے۔۔تے دلے بچوں واز نکلی

"کاش... رشتے وی کنڈی نال بند ہو سکدے، تے کنجی نال واپس آسکدے"!

خاموش مُسکراہٹ

چوہدری نذر دے کہار رشتہ دیکھنڑیں آں ارہے ایہے۔ عینی مڑ مڑ کے اپنا چیڑا ٹھیک کر دی تے اسی اساں سمجھا رہے آں۔

دیکھیں منوہیں تے ہتھ نہ رکھیں، ایجانہ مسکراویں کہ جنجو چاں وچ چینی زیادہ پا چھوڑی آ۔

عینی تھوڑی جئی شرمائی تے، ہیکی پاسے جل بیٹھی۔ پر اسدی اس ہسی وچ چپ دی ہک خاص گل چھپی ایہی، جنجو ہر ہرفے وچ ہک راز چھپیا ہووے۔

تھوڑی دیری آں راشد اندر آیے پر ناآپ بولے تے نہ ہی کسے تعارف کرایے۔ چپ ہی اسدا تعارف ایہہ۔ چٹا جوڑا، گھنگریاے وال، ہتھے نچ گرم چاہ دا کپ۔۔

عینی دے دلے نچ خیال آیا۔

"ایہہ او جا نہیں لگدا جیڑا راٹی توں پہلے ہتھ تھووے، اہہ تے اہو لگدے جیہڑا عشقے نچ آپنڑاں اپنڑی چھول وی نہ دیکھے"!
راشد پہلی واری جدوں عینی آں دیکھے تے نکا جاہسیا۔۔۔

بس او ہی اسدا اہسنڑا عینی دا دل کڈ کے کہن گئے۔۔

اتنے بچوں ماؤ واز ماری،

"پتر گل کر نال چپ کیوں ایں؟"

راشد پولے جے بولیا:

"جی... ماں خاموشی چپ ہی رہنڑاں اچھا لگدے،
جیڑی گل اکھیاں نال کیتی جلے اہو اگلا سمجھڑیں آلہ فورا سمجھ جلدے۔"

عینی شرمیں نال رتی ٹماٹر ہو گئی۔ پر دلے نچ لڈو پھٹدے ایہے۔

"اساں وی میرے نالو چپ ہی چنگی لگدی ایے!"

پھر راشد دے ابے ہک دم پچھیا:

"بیٹا! دیکھیئ ؟ کیجا لگئ ؟"

راشد پولے جے بولے:

"جی... ایوی میرے آلی گل چپ چپیتی ایے، شرما کل!"

عینی دا ایہہ گل سنڑنا تے دوڑی اندر رے آں۔
اندر جل کے شیشے اگے کھل کے نکا نکا ہسد یوں بولی:

"بے بے! ایہہ خاموشی بچوں نکلی مسکراہٹ نہی...
ایہہ تے نویں زندگی دے ورقے دی پہلی لاینڑا ے"!

آساں دی بولی، ساڈی پہچانڑ

زبان صرف لفظاں دا مجموعہ ہی نہیں، نسلاں دی پہچان ہوندی اے، دلاں دی ترجمان، تے محبت دا وسیلہ ہوندی اے۔

سعد شہروں مڑا تے اساں اپنڑیں گراں دی زبان "ہندکو" اوپری جئی لگی۔ اہو اپنڑیں ماؤ پیو دی گلاں وی روانی نال نہیں پیا سمجھ اکھدا ایہا، ناں ہی اس بچ اساں دلچسپی لگدی ایہی۔ شہرے دی ادھی انگریزی ادھی اردو اساں ادھا تتر ادھا بٹیر بنڑا سٹیا۔

ہک ڈیہڑے، اساں آپے کول بلایا، تے آکھیانے:
"پتر، تھوڑی دیر ایتھے میرے کول بہہ، تداں ہک گل سنڑاواں۔۔"
سعد موبائل بند کیتا، تے دادی کول جل بیٹھا۔ دادی بولی:
"جدوں تُسی آپنڑیں زبان بولدے او، اسدا پیار تساں نال جڑ جلدے۔
اگر اپنیڑیں زبان پہل گئے اہو یائیں بولدے تے یاد رکھو، ایہی تساں دی پہچانڑ اے، ایہی تساں دی جڑ اے۔۔"

سعد روہانکا جا ہو گئے۔
اسی ڈیہڑے اس عہد کیتے کہ اہو اپنڑی مادری زبان اپنڑی ہنکو سکھساں تے بولساں تاکہ اے اگلی نسلاں تک پہنچا سکے۔
کیونکہ زبان محض اظہار دا ذریعہ ہی نہیں، بلکہ
"آساں دی بولی، آساں دا پیار ہوندی اے۔"

دِلے دیاں گلاں

بدل مک کے ریہاے۔ ویڑے دے وچکارے بچ نماں دا بوٹا سج کے اور ڈنگا ہو گیاے۔ ہواں اسدیاں پتراں انجو ہلادنیاں ایہاں جنجو بوٹے نال پرانڑیاں گلاں گوشے پانیاں ہونڑ۔ اوہ پرانڑی حویلی جسدیاں کندھاں کئی نسلاں دیا خاموشیاں سنڑ چکیا یہاں، اج پھر جاگیان۔

فرحان سالاں بعد اس حویلی آں مڑیا — ہک نوکری، ہک شہر تے چند ادھورے رشتے پیچھے چھوڑ کے۔ دادی اللہ پیاری ہو گئی ایہی، پر انہاں دی یاد بس ہنڑ ہک صندوقے بچ بند کجھ فوٹو تے بچپن دیاں گلاں رہ گیا ایہاں۔

اس شامی، جدوں بارشاں دی نمی ہچاں فضا وچ باقی ایہی۔ فرحان حویلی دے پرانڑیں کمرے بچ رکھیا۔ الماری کھولیس، تے وچوں بس ہک خالی ڈیری اس دے ہتھ لگی۔ جس تے صرف ترے لفظ ایے: **"دِلے دیاں گلاں"**

ویلا رک گئے، اس ڈیری دا پہلا صفحہ کھولے تے پن کد اس تے پہلی لینڑ جیہڑی دلے بچوں نکلی لکھیس:

"اسدی مسکراہٹ بچ بچپن دی روشنی ایہی، تے واز اں بچ دادی دیاں کہانیاں"...

ایہہ لخائی کسے ہور دی نہیں، ماہم دی ایہی— اہو کڑی جساں فرحان کدے زباناں نل نہیں، صرف اپنڑیاں اکھیاں نل چاہیا ایہا ۔ نکیوں دا اہو ویلا، اوہ ہنسی، شرارتاں —ساریاں اسدی یاد وچ آج وی زندہ نے ۔

فرحان لکھدا گیا:

"ماہم، تُوہند کو بولدی ایہاں تے میں حیران ہوندا ایہاں، تیرے لہجے دی مٹھاس وچ ماؤ دیاں ہتھاں دی روٹی دی خشبو آندی ایہی... توں جدوں ہسدیں ایہی ایں، تے میں چپ ہوج لدا ایہاں۔ شاید اسے آسطے کہ دِلے دیاں گلّاں ہمیشہ چپ وچ وسدیاں نیں"...

اوہ رات، ڈائری، تے یاداں... سب کجھ ہک خاموش عاشقی دا رنگ چاہڑے دا ایہا۔ سحر انگیز۔ نرم۔ سچّی۔

کئی سالاں بعد، اس اوہی ڈائری ماہم آں بھیج چھوڑی —بغیر کسی خط یا وضاحت توں۔ صرف ترے لفظ لکھس:

"دِلے دیاں گلاں"

کجھ ڈھیریاں بعد، جوابی خط آیے۔ صرف ہک ہی جملہ:

"تے اوہ گلّاں آج وی میرے دل وچ وسدیاں نیں"...

چُپ

"ایہہ کہانڑی اناں جذبیاں دی ایہے، جیہڑے لفظاں دی قید توں آزاد ہو کے صرف چپ وچ ساہ کندے نے۔"

راتی دا کوئی پچھلا پہر ہوسی، شہر سینڑے داد کھاواپیا کر دا ایہا، پر دلاں دے کج حصے جاگدے ہون، بلکل انجو ہی جنجو کوئی پرانڑا درد ویلا لنگ جلنے دے باوجود وی جاگدے تے محسوس ہوندے۔ حنین آج وی اوہی چیڑے لگے دے کھڑکی کول بیٹھے دی ایہی۔ اس انجو ہی دو کپ چاہس دے بنڑائے جنجو بڑاندی ایہی۔ ہک آپے آستے تے، دوا اس آستے جیڑا کدوں داو چھڑ چکے۔

اسدی سہیلی شمع جدوں وی آندی اہی پوچھدی:

"حنین، تُو ہر رات اُس آستے وہ نال چاہ کیوں بنڑاندی ایہیں؟"

حنین نکا جاہس کے ٹال جلدی، پر ت کے جواچ نہ دیندی۔ شاید اہو آج لفظاں دا درماند نہیں ایہا، یا شاہد اہو جواب صرف چپ ایہہ۔

کج سال پہلیاں او ملیا ایہا —— **ارید۔**

نہ زیادہ گلاں کردا ایہا نہ ہی بلکل چپ۔ پر اسدی چپاں وچ کوئی ایجا اثر ایہا، جیڑا لفظاں دا محتاج نہیں۔ حنین بولدی، تے اہو سنڑدا۔ سنڑ کے وی اہو چپ ہی رہندا، پر اسدیاں اکھیاں دسدیاں ایہیاں کہ اساں سب کج پتاے۔۔

حنین اکثر آکھدیں:

"تُو بولیا کر ارید... تیری چُپ ماں کدے کدے ڈرا سٹدی اے"...

ارید ہنس جلدا، اور اوہی چُپ اسدے ہاسے نچ وی ہوندی۔

محبت دی سب توودھ پہچان وی ایہی اے — کہ اقرار نہ ہونڑے دے باوجود، محسوس ہوے۔

ایک دیہڑے ارید چلا گئے۔

نا کوئی لڑاناں جھگڑا بس چپ چپیتا چلا گئے۔

حنین اس دیہڑے توں بعد باہوں کج آکھیا... پر آپنڑیں دلے وچ، کیونکہ جس سنڑاں ایہااہو لفظاں دا محتاج نہیں رہیا۔۔

حنین استو بعد پکی چپ ساھد کدی —ایجی چپ کہ کہ اھو بظاہر نا بولدی، ناہسدی، نارونڈی ۔۔ اہہ چپ اساں اندروں اندروں اسا کھا گئی۔

پتا ہی نہیں لگا، اکھی دے پھلکارے وچ پندراں سال گزر گئے۔

شہر بدل گئے لوک بدل گئے اتھے تک کہ سب کج ہی بدل گئے پر حنین اوجی دی اوجی رہی چپ کھڑپ جی۔۔

ایک دیہڑے اچانک کسی آنڑ بوہا پنیا، ڈز۔۔ڈز۔۔ڈز۔

حنین بوہا کھولے، تے ہکا بکا رہ گئی، سامنڑے اوہی اکھیاں اوہی چپ بلکل جنجوا اسدا ارید ایہا۔۔

پر بالاں نچ چڑیار آگیا ایہاس تے مونہیں تے وی چھریاں پے گئیاں ایہانس، تے اسدا اوہی انداز چپ چپیتی نکی نکی مسکراہٹ۔۔۔

ایہی منظر دیکھ کہ ہک دم حنین دیاں اکھیاں نم ہو گئیاں پر ہونٹھ فیر وی نہ ہلے۔

چھیکڑ اریدبولے:

"حنین... منیا میں کدے وی کج نہ آکھیا، پر میری ہر چپ وچ صرف تُوں ہی ایں"...

حنین اساں اندر بلایا، چپ چاپ چائے کا دوا کپ اسدے مونیں اگے رکھ چھوڑیا، تے پہلی وار کج نہ بولنے دے باوجود سکون مسوس کیتا۔

اہو دویو فیر چرے تک بیٹھے رہے۔ تے بغیر بولیوں ڈھیر ساریاں گلاں گلے شکوے کیتے۔ پر چپ وچ۔۔۔ اور ایہی چپ چیخ چیخ کے سارا کج دس رہی ایہی۔۔۔

ادھے ادھورے خواب

بعض خواب نیندراں نال نہیں، زندگی نال بدھے ہوندے نے۔

عائشہ کی اکھیاں وچ کئی موسم گزرے۔ سیالہ، سونڑ، پہادرا، بہار—— سارے آپنڑیں اندر چھپا کے ہلکی لو ہی عالی گل ویلا پئی گنگاندی عئی۔

اسدادل ایجی کتاب ایہا جسدے بعض صفحے لکھے ہی نہیں گئے۔ تے کج اتنی واری پڑھے گئے کہادھے ادھے صفحے کھس ہی گئے۔

اساں کچے ویہڑے دی خشبو، مٹی نال پھرپوٹ بوٹے، تے ماؤدیاں ہتھاں دی پکیاں روٹیاں یاد بنڑکے اسدیاں زخماں تے مرہم دی طرح کم کردے ایہے۔
ویلا لنگ گیا شکلاں بدل گئیاں، وعدے تے لارے گزر گئے، پر ہک وعدہ اساں دی یاد اساں بھوں تنگ کرے اہو وعدہ اس آپے نال کیتا ایہا کہ "کدی ہار نہ منی"۔۔

ہر راتی اہو چپ چپ وچ اسمانے آں دیکھ کے کسی تارے نال گلاں کردی تے آپنڑیں خاب سنڑاندی تے اکثر آکھدی:
"تولواین تے میں سایہ، تے خواب لو منگدے نے، تے میں ہنڑ وی خواب دیکھدی آں"!

ہک دیہڑے اہو جاگدیوں جاگدیوں تھک گئی، پر اسدے خواب اج وی اس سے کمرے دی کنھا ں تے نظم بنڑکے تنگے نے۔۔

اُسدی چُپ دی مہک

کمرے وچ ہر شے اوہی ایہی——

اوہی کھڑکی، اوہی پردے، تے اوہی خاموشی۔

پر اج...

خاموشی کجھ زیادہ ہی بولدی پئی ایہی۔

اسدی خشبو اج وی رہندی اے،

اکھیاں بند کران تمہی محسوس ہوندے کہ اہو بس ہک پل آستے کول آنڑ کھلتی اے، کجھ آکھے بغیر سب کجھ پئی اکھدی ہوے۔۔

اوہ ہمیشہ ایجی ایہی منہ توچپ جنجو ہونٹھ سیتے ہونڑس،

تے اکھیاں وچ پورا شہر بسائے دا ایہاس——

میں کئی وار پچھیا:

"تُسیں چپ کیوں رہندے او؟"

اوہ ہسدیوں ہسدیوں آکھدی:

"کیوں جی جدوں دل بولدا ہووے،

تے مویں تو بولنے دی کے لوڑ ائے؟"

اساں دی محبت بولنڑیں عالی یا شورا آلی محبت نہ ایہی، بلکہ اہو ہک خاموش رشتہ ایہا

جتھے ہے لمحہ ہکی شعر انگر ہووے، تے چپ ہک مصرہ بنڑ جلے۔

اساں دے وچکار کدے کوئی وعدہ یا عہد و پیماں نہ ہوے،

پر روز شامی آ کہ کول بہہ جلدی،

تے اسی بغیر بولیوں چپی چپی وچ ہی کئی گلاں باتاں کر کہندے۔

میں اسدی اس خاموشی آں پڑھ کندا ایہاں۔

اسدا آنڑاں تے ملنڑاں میرے آستے کسی اکسیجن عالی گل ایہا۔

اہو نظر نہ اوے نا،

اینجو لگدا ایہا کہ اہو نا آئی تے ساہ ہی بند ہو جلسی اس بغیر جی نہ ہکدا۔
ہک دیہڑے اہو آئی،
کجھ نہ بولی، صرف اک کاغذ جا دتا س تے مڑ گئی ایے۔
اس کاغزے تے صرف ہک ہی لینڑ لکھے دی ایہی:

"میں ہر ویلے تیرے کول آں——
بس توہن چُپ وچ وسنڑاں سکھ کن۔"

اس دیہڑے تو کن کے اج تک،
میں اسدی چپ وچ اساں لوڑداں۔
ہر شئی وچ اسدی آواز اے،

ہر خاموشی وچ اسدی موجودگی،

تے ہر ساہ وچ اسدی مہک محسوس ہوندی اے۔

محبت شاید ختم نئیں ہوندی،

اوہ بس خاموش ہو جلدی اے——

تے جے دلے نال سُنیر ڑیں،

تے اسدی چُپ...

ساہواں عالی گل اندر رچ بس جلدی اے۔

چُپ دی کہانڑیں (عنوانی افسانہ)

ساہ نال وی اک چپ وسدی اے... اوہ چپ جیہڑی ہر گل تے پردہ پاؤندی اے، تے ہر نظر دے پیچھے کہانی لکھی ہوندی اے۔

عینی دی زندگی وچ بولن والے بہت سن، پر سنن والے کوئی نہ سی۔ اوہ ہنسی، اوہ ویکھدی، اوہ چُپ ہو جاندی — تے اندر ہی اندر کجھ بول جاندی۔ اوسدی ماں اکثر آکھدی:

"پُتری! چپ نال سب کجھ حل نئیں ہوندا"...

پر عینی دی چپ اک جُھرمٹ سی — اوہناں یاداں، خواباں، تے سوالاں دا جُھرمٹ — جیہڑے بچپن توں اوسناں نال سانجھ رکھدے آرہے۔

راشد، شہر توں آیا ہویا نوجوان سی — عینی دے مامے دا پتر۔ پڑھیا لکھیا، پر نگاہاں وچ خامشی، تے لبّاں تے اک ایسی ہنسی جیہڑی اندر دی ٹُٹ پھُٹ دا راز ہندی۔ پہلا دن سی جدوں اوہ گھر آیا، تے عینی دے وڈے پرانے کچّین آکھیا:

"عینی، میٹھے چائے بنالا، مہمان تھکا ہویا لگدا اے۔"

عینی چپ چاپ کچن گئی، تے چائے لے کے صحن وچ آئی — پر جدوں راشد دے نال نظر ملی، اوہدی ہنسی اوسنے چپ نوں سمجھ گئی۔

اوہ دن، اوہ شاماں، اوہ خاموشی بھری ملاقاتاں — بغیر لفظاں دے دو دل آپس وچ گلّاں کرن لگ پئے۔ راشد اکثر آکھدا:

"کجھ لوگ زبان نال نئیں، دل نال گل کردے نیں۔ تے اوہ گل سب توں سچّی ہندی اے۔"

عینی اوسدی چپ وچ وسن لگ گئی، تے راشد اوہدی خامشی وچ پناہ لبھن لگ پیا۔ پر قسمت دے وی اپنے فسانے ہوندے نیں...

اک دن راشد واپس شہر ول روانہ ہویا — بغیر کجھ آکھے، بغیر کجھ لکھے، صرف اک خط:

"تُسیں چُپ وچ بہت کجھ دس دِتا، پر میں شاید اوہ لفظ لبھ نہ سکیا جیہڑے اوہ چُپ سمجھا سکدے۔ مینوں جانا پیا، پر میری خاموشی وچ تہاڈی آواز ہمیشہ وسدی رہے گی" ...

عینی خط پڑھ کے صرف مسکرائی، تے ماں دے کندھے نوں چھو کے آکھیا:

"ماں! چپ وی کدے کدے کہانی ہو جاندی اے — جیہڑی لفظاں بغیر وی دل نوں رُلا وی دیندی اے تے وساوی لیندی اے"...

اوہ دن، اوہ کہانی، اوہ چُپ — عینی دے اندر وس گئی۔ نہ کسے نوں کجھ آکھیا، نہ کسے نوں کجھ سُنایا، پر کدی کدی صحن وچ بیٹھ کے اوسدی مسکراہٹ اوس چُپ دی کہانی سُناندی رہی۔

اک خط جیڑا پھیج نہ سکیا

راتی دے کھپ نھیرے وچ، کُھلتے دی کھڑکی وچوں آندی ہوا نال، اندر رکھیا صندوق ہلکی ہلکی وازاں کڈے۔ ایہی اہو صندوق اے، جس وچ کافی عرصہ پہلاں ہک خط رکھا گے ——جیہڑا لکھ تے دتا گیے، پر پھیجیا نہ جا سکیا۔
کاشف ایہ خط کئی وار پڑھے۔ ہر واری اس دیاں اکھیاں نم ہو جلدیاں ، دلے وچھوں اک ہوک جی اٹھدی۔ ایہ خط صرف لفظاں دا میل نہیں، ایہ تے درد دی کسے خاموش راہ تے لکھی ہوئی کہانڑی ایہی۔

"تُڈاں چھوڑنا میرے وسے وچ نئیں اے۔۔۔ پر کے کراں؟ شاید وقت تے مقدر ہر شے ہتھے وچوں کھس کیندے نیں۔"

خط اج وی اوہناں خالی صفحیاں عالی گل اے، جس دے ہر حرفے وچ درد بولدے، ہر جملہ اک بند دلے دی پکار اے۔
کاش کاشف اوہ خط پھیج چھوڑدا! شاید اس ویلے اہو رک جلے آ، شاید اوہ واپس آ جلدی؟
کیا اسی اپنڑی ایہہ ادھوری کہانڑی مکمل کر سکدے آں؟
پر نہیں، لگدے ایہہ وی ساڈی تقدیراں عالی گل ایہہ چار لفظ، ایہہ سچ، ہمیشہ اس صندوقے وچ قید رہون۔

اج وی اوہ خط اتھے ہی، اسے صندوقے وچ، اسی عاساں تے بند اے ۔ ویلے بدلدے گئے، موسم بدل گئے، لوک وچھڑ گئے... پر خط اج وی انتظار وچ اے——
شاید تسی ہی اہو لمحہ ہو، جیہڑا اساں پڑھ کے اسدا درد سمجھے؟

یاداں دے ورقے

زندگی وچ کجھ پل اجیے وی ہوندے نیں جیہڑے وقت دی کتاباں وچ لکھے نئیں جل سکدے ——پر دل دیاں دیواراں تے ہمیشہ آستے نقش ہو جلدے نیں۔

ایہہ افسانے جیہڑے تساں دی نظراں تلوں گذرے نیں، صرف کہانڑیاں نئیں——میرے دلے دے اوہو ٹکڑے نیں جنہاں میں حرفاں وچ پروکے ورقیاں تے کھلیارے۔

کرے مٹی دی خشبوماں نانی ماؤدی چھولی وچ موڑ آنڑدی اے،

تے کدے باباجی دی پرانڑی کرسی دی خالی جگہ ماہس ویران کردیندی اے۔

کدے کسی بند دروازے تے جل کھلدی اے، پھنڑوں دی چپ، ماں دی دعا، یا سنگیاں دے وچھوڑے یاد بنڑکے تنگ کردی اے۔

ایہہ سارے لمحے میری اپنڑیں کہانڑی نیں——

اوہو کہانڑی جیہڑی میں ساری عمر کسی آں دس نہ سکیا،

پر ہنڑ ایہہ کتاب اسدی گواہی تے موہس بولدی تصویر اے۔

میرے قارئین!

جے تساں وی کدے کسے نی کمی چپ چاپ محسوس کیتا ہووے،

جے کدے کسے خاموشی تساں لفظاں نال جھنجھوڑیا ہووے،

تے فر سمجھ جلو ——ایہہ ورقے صرف میرے نئیں، تساں دے وی نیں۔

ایہہ کتاب ہک شیشے۔۔جے تسی دلے نال پڑھو،

تے ہو سکنے اس وچ تساں دی آپنڑی کہانڑی دی وی جھلک ہوئے ۔

تُساں دے ناں (جذباتی خط)

میرے پیارے قارئین،

تُساں اس کتاباں دا جیہڑا وی صفحہ کھولے، افسانہ پڑھے یاد یکھیے اہہ صرف ہک افسانہ نہیں ایہا —— میرے دلے دا ہک پوہرا ایہا، اس معاشرے دے ہر فرد دی کہانڑی ایہہ، جیہڑا میں تساں دی نظر کیتے۔

ایہہ چپ دی کہانڑی نہی میرے دِلے دیاں گلاں نے جیہڑیاں صرف کاغذے تے لفظ بنڑ کے نئیں —— بلکہ ایہہ اساں نیاں ساہواں دی مہک تے خشبوا ے، جیہڑی اساں سیاں یاداں وچوں آندی اے۔

تُسی اگر انہاں کرداراں پڑھ کے ہسے ہو، تے میں شکر گزار آں۔ جے اگر تساں دیاں اکھیاں وچ اتھروں آگے نے، تے میں دعا گو آں کہ اوہ اکثر صفحے دعا بنڑ جلنڑ۔

اک دعائیہ پیغام نال —— تساں دا آپنڑاں خیر خواہ

سید محمد ظفر علی شاہ ترمذی

مصنف دیاں کتاباں

(خادمِ سادات، محققِ تاریخ وانساب سید محمد ظفر علی شاہ ترمذی)

راقم الحروف ،سید محمد ظفر علی شاہ ترمذی،تاریخ تے نسب سادات دا ادنٰی جا طالب علم، خادمِ سادات ہونڑ دے ناطے ،اپنی زندگی نا بیشتر حصہ ساداتِ کرام دی تاریخ، نسب تے خدمات اُتے تحقیق تے قلمی خدمت آستے وقف کیتے دی اے۔

میریاں اکثر کتاباں جنھاں دا مقصد قارئین تے نویاں آنڑیں آلیاں استے معلومات پہنچانڑاں تے آپنڑیں اسلاف واجدادتے بزرگاں دی دین تے نسل دی بقا آستے جیہڑیاں قربانیاں پیش کیتیاں نے انہاں دا ذکر ہووے، تے انہاں دی خدمت وچ چار لفظ ہدیہ خراجِ عقیدت پیش کر سکاں۔ ایہہ کتاباں صرف تحقیق نئیں بلکہ محبت، وفا تے ذمہ داری دا اظہار نے۔ انہاں وچ ماضی دی جھلک، بزرگاں دی روشنی تے آئندہ نسلان آستے سبق موجود اے۔

درج ذیل وچ میری کجھ مطبوعہ (جیہڑیاں چھپ چکیاں نے) تے غیر مطبوعہ (نویاں زیر اشاعت) دا اجمالی تعارف پیش کردے آں امید اے تسی پسند کرسو۔

مطبوعہ (جہڑیاں شائع ہو چکیاں نے)

1. **تاریخِ سادات**

ہجرتِ سادات اور دین و نسل کی بقا کی جدوجہد کو اجاگر کرتی ایک جامع تحقیقی تصنیف۔

2. **History About Sadat**

(*Migration of the Sadat & the Survival for Religion & Lineage*) انگریزی قارئین کے لیے سادات کی ہجرت اور خدمات پر مبنی مستند کتاب۔

3. **باغِ بتول**

ساداتِ حسنی و حسینی کی تمام ذیلی شاخوں کا اجمالی مگر جامع تذکرہ۔

4. **تاریخِ ہری پور ہزارہ**

ہری پور ہزارہ کی تاریخ پر تحریر کی گئی اپنی نوعیت کی پہلی مختصر مگر جامع کتاب۔

5. **تذکرہ سادات میر پور**

میر پور (ہری پور) کا تاریخی پس منظر اور سادات سمیت دیگر اہم خاندانوں کا تذکرہ اور خدمات۔

6. **چُپ دی کہانڑیں** (کتاب ہذا)

ہندکو زبان میں ایک منفرد افسانوی مجموعہ — جذبات، یادوں اور مقامی بولی کی خوشبو۔

غیر مطبوعہ (نویاں آنڑے عالیاں کتاباں)

1. **ساداتِ ترمذی انسائیکلوپیڈیا**

تین جلدوں پر مشتمل تحقیقی مجموعہ، جس میں ساداتِ ترمذی اور اولادِ پیر باباؒ کا تذکرہ۔

2. **گلستانِ پیر باباؒ (ہری پور)**

ہری پور میں ساداتِ ترمذی کے نمایاں خانوادے۔

3. **گلدستہ سادات**

ہری پور میں مقیم مشہور سادات خانوادوں کا مجموعی تعارف۔

4. **گلشنِ قاسم شاہ باباؒ**

پیر باباؒ کے پوتے سید قاسم شاہ باباؒ کی نسل کا اجمالی تذکرہ۔

5. **ساداتِ ترمذی کنڑ (افغانستان)**

کنڑ افغانستان میں موجود ساداتِ پیر باباؒ کے خاندان و نسل پر تحقیق۔

6. **ساداتِ چمک میرا**

لوئر تناول (ایبٹ آباد) میں آباد معروف ترمذی سادات خاندان کا تذکرہ۔

7. **ساداتِ بانڈی عطائی خان**

حویلیاں میں آباد سادات ترمذی کا نہایت مشہور خانوادہ۔

8. **ٹھپرہ سیداں**

ساداتِ نقوی بھاکری کا تاریخی و علمی تعارف۔

9. کربلا کے بعد کا سانحہ

واقعہ کربلا کے بعد کے حالات، خطبات اور تاریخی تسلسل پر ایک جامع نظر۔

10. کتاب المشجر

ساداتِ میرپور کا مفصل نسب نامہ۔

11. دیوان المشجر

قلمی، تحقیقی اور قدیمی شجراتِ نسب کا ایک نایاب مجموعہ۔

اختتامیہ

ترجمہ : اے میرے رب! میرے علم میں اضافہ فرما۔(سورۃ طٰہٰ، آیت 114)

الحمدللہ! اللہ تعالیٰ کے فضل و کرم سے یہ مجموعۂ افسانہ **"چُپ دی کہانڑیں "** پایۂ تکمیل کو پہنچا۔ یہ محض ایک کتاب نہیں بلکہ احساسات، مشاہدات اور زندگی کے ان پہلوؤں کا عکس ہے جو اکثر لفظوں کی صورت میں خاموش رہ جاتے ہیں۔

یہ کتاب اُن سب کے لیے ہے جو دل سے سوچتے ہیں، دل سے پڑھتے ہیں اور دل سے محسوس کرتے ہیں۔ اگر اس کتاب کے مطالعے سے کسی ایک دل کو بھی سکون، حوصلہ یا رہنمائی ملی تو یہی اس کی سب سے بڑی کامیابی ہو گی۔

میں اپنے قارئین، دوستوں اور اہلِ قلم احباب کا تہہ دل سے شکر گزار ہوں، خصوصاً اُن تمام مہربانوں کا جن کی دعاؤں، تعاون، رہنمائی اور حوصلہ افزائی کے بغیر یہ کاوش ممکن نہ تھی۔ ساتھ ہی یہ بھی عرض ہے کہ اگر کہیں کوئی کمی بیشی، خطا یا کوتاہی رہ گئی ہو تو وہ میری کم علمی اور کم مائیگی کا نتیجہ ہے، جس کے لیے پیشگی معذرت خواہ ہوں۔

آخر میں دعا ہے کہ اللہ تعالیٰ ہمارے قلم کو ہمیشہ خیر اور حق کا امین بنائے، ہمارے لفظوں کو دلوں میں جگہ دے اور ہماری تحریروں کو روشنی کا ذریعہ بنائے۔

آمین یا رب العالمین۔ خادمِ

ہزارہ

سید محمد ظفر علی شاہ——ہری پور ہزارہ

منتخب اقوال

خاموشی ایک ایسی زبان ہے، جسے عقل مند ہی سمجھ سکتا ہے۔(حضرت علیؑ کا قول)

خاموشی بھی ایک زبان ہے، جو صرف دل والے سمجھتے ہیں۔(صوفی قول)

جو بات دل سے نکلے، وہ اکثر لفظوں کی محتاج نہیں ہوتی۔(مولانا رومؒ کے مکتوبات سے ماخوذ)

چُپ کبھی کمزوری نہیں، یہ دل کی پختگی اور آنکھوں کی زبان ہوتی ہے۔(مشہور ادبی قول)

منتخب اشعار

لب بستہ چپ ہیں ہم، کوئی سمجھا نہ رازِ دل
آنکھوں نے کہہ دیا، جو زباں سے کہا نہ گیا(میر تقی میر)

چپ کر چپ دی خیر ہے، چپ وچ ہے درویشی
چپ وچ ہے عافیت، تے چپ وچ ہے روشنی(بابا فریدؒ)

دعائیہ شعر:

دعا ہے یہ الفاظ خوشبو بنیں

دلوں میں اتر کر چراغاں کریں